

LANDINFO

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Temanotat

Pakistan

Den kristne befolkningen – rettslige prosesser og overgrep

19. februar 2020

© Landinfo 2020

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A
Postboks 2098 Vika
0125 Oslo
Tel: 23 30 94 70
E-post: landinfo@landinfo.no
www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentesreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivaretatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

Summary

Christians, like members of other religious minorities in Pakistan, are targets of verbal intolerance, harassment, discrimination. They are also exposed to religiously motivated violence (sectarian violence) by orthodox elements, including murder and other serious human rights violations. The groups and persons responsible for the violence are operating with impunity and the general attitude towards religious minorities seems to grow more hostile year by year.

Criminal provisions, particularly the blasphemy sections of the Penal Code, are used by militant organizations and/or members of the Sunni majority against Christians, often to settle land and business disputes. On average per year, fewer than ten cases involving Christians are prosecuted under the country's blasphemy laws.

It is Landinfos impression that fear and uncertainty is more widespread among Christians in 2020 than just a few years ago, although the level of violence and the number of blasphemy cases brought to courts is unchanged or has been reduced.

Sammendrag

I likhet med de øvrige religiøse minoritetene i Pakistan, utsettes kristne for verbal intoleranse, diskriminering, og også for religiøst motivert - sekterisk vold - herunder mord og andre alvorlige menneskerettighetsbrudd. Gruppene og personene som er ansvarlig for volden, opererer med stor grad av straffefrihet, og den generelle holdningen overfor kristne ser ut å bli stadig mer fiendtlig.

Straffebestemmelser, og særlig blasfemibestemmelsene i straffeloven, brukes av militante grupper og/eller medlemmer av sunni-majoriteten mot den kristne minoriteten, ofte som ledd i en konflikt om jord eller andre (materielle/økonomiske) verdier. Det reises i snitt færre enn ti saker årlig der kristne tiltales etter blasfemilovgivningen.

Det er Landinfos inntrykk at frykt og usikkerhet er mer utbredt blant kristne i 2020 enn for bare noen få år siden, selv om voldsnivået og antall blasfemisaker som ble brakt til domstolene er uendret eller har blitt redusert.

Forsideillustrasjon: The Holy Trinity Church of Murree. Illustrasjonen er hentet fra Wikimedia Commons og kan brukes fritt

(https://commons.wikimedia.org/w/index.php?search=The+Holy+Trinity+Church+of+Murree&title=Special%3ASearch&go=Go&ns0=1&ns6=1&ns12=1&ns14=1&ns100=1&ns106=1#/media/File:Holy_trinity_church-murree.jpg).

Innhold

1 Innledning	7
2 Generelle forhold	8
2.1 Grunnlov, motstridende lovgivning og forvaltningssaksis.....	8
2.2 Forverring av minoritetenes situasjon på 1980-tallet	8
2.3 Straffefrihet for religionsrelatert vold mot minoriteter.....	9
2.4 Skjerpet holdning til sekteriske grupperinger etter 2014.....	10
3 Den kristne befolkningen	11
3.1 Demografi	11
3.1.1 Den kristne befolkningens størrelse – kamp om tall.....	11
3.1.2 Protestantiske og katolske menigheter i Punjab	12
3.2 Lavkastebakgrunn; diskriminert, trakassert og svakt organisert	12
3.2.1 Diskriminering og marginalisering.....	12
3.2.2 Kristnes boområder preges av slum.....	14
4 Blasfemiparagrafene og kristne i rettsapparatet	15
4.1 Blasfemianklager som vikarierende motiv	15
4.1.1 Geografisk skjevfordeling	15
4.1.2 Alle religiøse minoriteter rammes	15
4.2 Straffebestemmelser om blasfemi	16
4.2.1 Skjerping av bestemmelsene – vilje til liberalisering	17
4.3 Anmeldelser	19
4.3.1 Konflikter om jord / eiendom	19
4.3.2 Anklager fra muslimske ledere og grupperinger	20
4.4 Rettspraksis.....	22
4.4.1 Tiltaler og rettssaker	22
4.4.2 Rettslig behandling i første instans – trusler mot dommere og fullmektiger	24
4.4.3 Dom fra første instans omgjøres i andre instans.....	25
4.4.4 Fengselsforhold og manglende kausjon.....	26
4.5 Bevegelsesfrihet for blasfemianklagede	26
5 Andre menneskerettighetsbrudd som rammer kristne	28
5.1 Sekterisk vold	29
5.1.1 Definisjon og omfang	29
5.1.2 Perioden 2003 til 2013.....	29
5.1.2.1 Flest shiaer drept i perioden 2003 til 2013	30
5.1.3 Perioden 2014 til 2019.....	30
5.1.3.1 Flest shiaer drept i perioden 2014 til 2019.....	30
5.1.4 Utvikling – tall fra to sentrale kilder: PIPS og SATP.....	31
5.1.5 Tilsvarende trusselbilde for sekterisk vold som for blasfemiltaler	33
5.1.5.1 Kristne drept og skadet i 2017.....	34
5.1.5.2 Kristne drept og skadet i 2018.....	34
5.1.5.3 Ingen endring i trusselbildet i 2019.....	35
5.1.5.4 Straffefrihet	35

5.2 Tvangskonverteringer / -ekteskap	36
5.3 Voldtekt	36
6 Konvertering fra islam - apostasi.....	37
7 Referanser	39

1 Innledning

Dette temanotatet tar for seg enkelte aspekt ved situasjonen for den kristne minoriteten i Pakistan, kontrastert med informasjon om forhold for andre religiøse minoriteter i landet. Det bygger både på skriftlig kildemateriale, samtaler under Landinfos besøk i Pakistan de senere årene, senest i november 2017, og samtaler med internasjonale eksperter på EASO-ekspertmøter på Malta i november 2017 og oktober 2019.

Det er i liten grad kildeproblematikk knyttet til informasjon om den faktiske situasjonen for kristne i Pakistan. Når det gjelder informasjon om rettsprosesser og overgrep er kildene i stor grad samstemte, både om faktiske forhold, feilkilder og representativiteten av kvantitativ informasjon.

Når det gjelder målrettet grov vold og terror rettet mot kristne og andre religiøse minoriteter, er Pakistan Institute for Peace Studies (PIPS) og South Asia Terrorism Portal (SATP) de to viktigste kildene. Hovedkildene til begge organisasjonene er presseoppslag. Selv om primærkildene i presseoppslag i mange tilfelle er å anse som parter, og de to organisasjonene i enkelte tilfeller rapporterer ulike tapstall for samme hendelser, mener Landinfo at dette ikke forringer verdien av organisasjonens aggregerte tall. Disse er med stor grad av sikkerhet representative for generelle utviklingstrekk.

En del av informasjonen i notatet er også supplert med forfatterens egne erfaringer og informasjon fra samtaler med relevante myndigheter, uavhengige kilder og kontakt med representanter for religiøse minoriteter i Pakistan gjennom de 20 år. Dette gjelder spesielt for kapittelet om konvertering fra islam; et område hvor det foreligger lite konkret informasjon.

Ved Landinfos besøk i Pakistan i november 2017 ble spørsmål om religiøse minoriteter drøftet med både lokale aktivister og representanter for lokale og internasjonale organisasjoner. Disse var blant andre redaktør i den engelskspråklige avisen Dawn, Cyril Almeida, analytiker og South Asia Regional Editor i International Crises Group (ICG), Sheryar Fazli, representanter for Human Rights Commission of Pakistan (HRCP), representanter for Norwegian Church Aid (NCA), kristne parlamentsmedlemmer, kristne medlemmer av provinsforsamlingen i Punjab, samt representanter for en rekke lokale kristne organisasjoner, som Dignity First og Centre for Legal Aid Assistance & Settlement (CLAAS)¹.

¹ CLAAS er en organisasjon som blant annet yter juridisk bistand, beskytter og relokalisierer personer som rammes av grunnløse tiltaler eller religiøs vold.

2 Generelle forhold

2.1 Grunnlov, motstridende lovgivning og forvaltningsspraksis

Pakistan er en islamsk republikk, og grunnloven slår fast at religiøs praktisering er «subject to law, public order, and morality». Samtidig stadfester grunnlovens § 20 et prinsipp om religionsfrihet og retten til bevaring og etablering av religiøse institusjoner, uavhengig av religion. Grunnlovens § 19 garanterer ytringsfrihet, samtidig som den innskrenker denne friheten ved forbud mot kritikk av islam, de væpnede styrker, domstolsvesenet og Pakistans bilaterale forhold til andre land.

Flere lovbestemmelser og forvaltningen av disse undergraver det grunnlovsfestede prinsipp om trosfrihet. Spesielt de som er aktuelle i denne sammenheng; bestemmelsene i avsnitt XV i straffeloven – forbrytelser som gjelder religion – fra § 295 til § 298 (Penal Code 1860). Det er først og fremst muslimer som anmeldes og eventuelt tiltales i medhold av disse bestemmelsene, men relativt sett rammes ahmadiyaer og kristne hyppigere.

The Ministry of Religious Affairs, som blant annet har ansvaret for å sikre de religiøse minoritetene praktisk religionsfrihet, presenterer seg selv ved et vers fra Koranen hvor essensen er at islam er den eneste religion som er akseptert av Gud (Stearns 2017). Verken grunnlovsfestede rettigheter, et eget departement for religiøse minoriteter (Ministry of Human Rights and Minorities Affairs) eller tilslutning til ulike internasjonale overenskomster som konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) og Torturkonvensjonen (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)), synes å ha noen betydning for omfanget av rettighetsbrudd mot de religiøse minoritetsgruppene.

2.2 Forverring av minoritetenes situasjon på 1980-tallet

Under president Zia Ul-Haq på 1980-tallet skjedde det en markant holdningsendring i Pakistan, og minoritetenes situasjon har siden vært preget av manglende rettsikkerhet, diskriminering, overgrep og voldsutøvelse fra private aktører. Dette ble framholdt av flere samtalepartnere ved Landinfos besøk i Pakistan i 2012, 2014 og i 2017, blant andre menneskerettighetsadvokat Hina Jilani, representanter for CLAAS og den uavhengige forskningsinstitusjonen Jinnah Institute (møter i Lahore 2012, 2014 og 2017).

Holdningsendringen forklares med Zia Ul-Haqs fraternisering med konservative religiøse miljøer og islamiseringspolitikk på 1980-tallet. Under Zia ble flere lovverk markant «islamisert» og skjerpet, eksempelvis de religiøse straffebestemmelsene. Asad Butt i den pakistanske menneskerettskommisjonen (HRCP) har uttalt seg slik:

There was no such issue prior to the 1980s, but when General Zia-ul-Haq came into power he Islamized everything and mixed religion and politics (Shams 2013).

Ifølge CLAAS (samtale i Lahore 2012) forelå det få rapporter om trakassering, fengsling og drap av kristne før 1985. I hele perioden etter, og spesielt etter skjerpingen av blasfemibestemmelsene i 1991, har det årlig blitt registrert alvorlige menneskerettighetsovergrep mot kristne, herunder utenomrettslige henrettelser, voldtekter, tvangsekteskap og -konverteringer, samt angrep på kristnes og kristne menigheters eiendom.

2.3 Straffefrihet for religionsrelatert vold mot minoriteter

Sekterisk vold² i form av angrep på minoritetsmedlemmer, religiøse symbol, monumenter og samlingssteder skjer i alle landets provinser. Grupper med sekterisk agenda utsetter jevnlig representanter for minoritetene for trakassering og vold. I henhold til South Asia Terrorist Portal (SATP) er over 5600 drept og nærmere 11 000 skadd som følge av religionsrelaterte voldshandlinger i perioden fra 1989 og frem til juni 2018 (SATP u.å.a). Det totale omfanget av sekterisk vold har blitt noe redusert i løpet av de siste fem årene (se kapittel fem).

Hva gjelder alvorlig vold mot representanter for religiøse minoriteter, står den omfangsrike volden mot shiaene i Balochistan i en særstilling (Ijaz 2018). I underkant av 1000 shiaer (de aller fleste av dem hazaraer) er med stor grad av sannsynlighet drept i perioden fra 2001 til 2017 bare i Balochistan. Redaktør i Dawn, Cyril Almeida (samtale i Islamabad, november 2017), mente at de militante sekteriske gruppene i Punjab primært har angrep mot shiaer på agendaen.

Sekteriske grupper som Lashkar-e-Jhangvi (LeJ), Laskhar-e-Tayeba (LeT) og Jaish-ul-Islam har i flere år hatt relativt fritt spillerom i enkelte områder, og det har i realiteten hersket straffefrihet for sekterisk vold. LeJ, som har stått bak de fleste av flere hundre drap på shiaer i Quetta i Balochistan, hevdes av enkelte kilder å stå i nær kontakt med, og bli aktivt brukt av, miljøer innenfor etterretningen og sikkerhetsapparatet (samtaler med internasjonal organisasjon i Islamabad, november 2017).

² Landinfo forstår sekterisk vold som vold/terrorangrep mot representanter for religiøse grupper. I Pakistan inkluderer sekterisk vold regelrette trefninger mellom militante shia- og sunnigrupper, men også mellom ulike sunnigrupper, for eksempel barelvi og deobandi. Den mest utbredte og – etter Landinfos syn – mest alvorlige formen for sekterisk vold i Pakistan er organiserte dødelige aksjoner mot tilfeldige, uskyldige troende; oftest i form av angrep mot religiøse forsamlinger eller prosesjoner.

2.4 Skjerpet holdning til sekteriske grupperinger etter 2014

Omganget av sekterisk vold har blitt redusert i de seneste år. Reduksjonen av vold mot shiaene – den mest utsatte minoriteten – er representativ for utviklingen. Fra og med 2014 til og med juni 2018, viser Landinfos beregninger basert på tall fra SATP at det ovenfornevnte gjennomsnittet på nær 350 drepte ble redusert til omkring 125 pr. år (SATP u.å.b).

En anerkjent analytiker (A) (møte i Islamabad, november 2017), mente at handlingsrommet til de sekteriske miljøene, f.eks. LeJ, ble innskrenket etter et svært alvorlig angrep mot en barne- og ungdomsskole i Peshawar i 2014. Myndighetene iverksatte da en rekke tiltak og aksjoner under en nasjonal plan (National Action Plan - NAP), mot militante grupperinger. A mente at reduksjonen i den sekteriske volden har sammenheng med myndighetenes skjerpede holdning til terror- og terrorhandlinger generelt (se kapittel fem).

I sin rapport for 2018 påpekte U.S. Commission on International Religious Freedom (USCIRF) at:

The government has also provided additional security to religious minority groups, especially during religious festivals. Further, the National Action Plan of 2014 (NAP) set forth several strategies to deal with terrorism and address the spread of sectarianism and extremist ideology.

Kommisjonen hevdet imidlertid samtidig at:

Unfortunately, despite the elapse of three years, many of NAP's recommendations have not been implemented (USCIRF 2019).

Flere av samtalepartnerne ved Landinfos besøk i Pakistan i november 2017, deriblant HRCP og Cyril Almeida, ga uttrykk for at myndighetene ikke gjør nok for å stille de militante miljøene/gruppene som står bak drap og alvorlige voldshandlinger til ansvar. Både lokale mullaer og illegale sunniorganisasjoner går fri. Denne informasjonen ble bekreftet av USCIRF i en rapport fra 2019. Den politiske ledelsen har verken mot eller styrke til å stå opp mot disse gruppene, ei heller mot hæren og etterretningen, som i en del sammenhenger samarbeider med de ulovlige militante grupperingene (Khan 2018).

3 Den kristne befolkningen

3.1 Demografi

Etniske og religiøse gruppers størrelse er et ømtålig emne med politiske implikasjoner i mange land, og Pakistan er i så henseende intet unntak. Det foreligger ikke etterrettelig informasjon om den kristne befolkningens størrelse, og ulike kilders estimater kan være preget av deres ståsted. Tallene varierer til dels betydelig.

3.1.1 Den kristne befolkningens størrelse – kamp om tall

Pakistanske myndigheter antydte i 2014 følgende distribusjon av ikke-muslimske minoriteter: «approximately 1.4 million Hindus, 1.3 million Christians, 126,000 Ahmadis, 34,000 Bahais, 6,000 Sikhs, and 4,000 Parsis». Representanter for de religiøse minoritetene hevdet imidlertid at minoritetene utgjorde mellom 3 og 5 prosent av befolkningen; noe som tilsvarer omkring ti millioner (U.S. Department of State 2017, s. 3).

Det verserer ulike estimater over den kristne befolkningens størrelse:

- I henhold til hjemmesiden til den protestantiske Church of Pakistan utgjør kristne ca. 3 % av befolkningen (Church of Pakistan u.å.).
- Den kristne rettighetsorganisasjonen Open Doors oppgir den kristne befolkningen til 3 981 000 (Open Doors u.å.).
- Ifølge CLAAS er det over 2,5 millioner kristne bare i Lahore og over fire millioner kristne totalt i Pakistan. CLAAS har ved flere anledninger, senest i samtale med Landinfo i 2014, hevdet at myndighetene gir uriktig informasjon om antallet kristne. Ifølge CLAAS reduserte myndighetene de offisielle tallene over den kristne befolkningen med nær 40 % i tiåret etter folketellingen i 1998; fra ca. 3 % av totalbefolkningen i 1998 til 1,7 % i 2007 (CLAAS u.å.).
- Pakistan Bureau of Statistics fastslo imidlertid ved folketellingen i 1998 at 1,6 % av totalt 132 millioner pakistanere var kristne, dvs. ca. 2,1 millioner (Pakistan Bureau of Statistics u.å.). Så langt Landinfo kan forstå er derfor ikke CLAAS' påstand ovenfor riktig.

Verken Church of Pakistan eller Open Doors oppgir kilder. De sier heller ikke noe om utregningsgrunnlag eller -metoder.

Pakistan Bureau of Statistics har ikke publisert materiale som sier noe eksakt om størrelsen på den kristne befolkningen pr. 2020. Enkelte ikke-muslimske religiøse ledere har gitt uttrykk for at det er politiske årsaker til at myndighetene tilsynelatende holder tall tilbake (USCIRF 2018).

Dersom man legger til grunn at befolkningen i dag er rundt 207 millioner (Rana 2017) og at andelen kristne er tilsvarende andelen i 1998, har den kristne befolkningen økt til nærmere 3,5 millioner.

3.1.2 Protestantiske og katolske menigheter i Punjab

Det er kristne i alle provinser, også i de tidligere føderalt styrte områdene i Khyber Pakhtunkhwa, hvor det ble registrert i overkant av 2000 kristne i 1998 (Pakistan Bureau of Statistics u.å.).

Majoriteten av pakistanske kristne, antagelig nær 90 %, er imidlertid punjabitalende og hjemmehørende i Punjab-provinsen, de fleste i Lahore. Den romersk-katolske og den protestantiske menigheten er omkring like store (Gregory & Valentine 2009).

Den romersk-katolske menigheten har hovedseter i Karachi og Lahore (GCatholic.org u.å.). De største protestantiske menighetene er samlet under The Church of Pakistan, i Punjab. Lederskapet går på rundgang mellom åtte bispedømmer; Faisalabad, Hyderabad, Karachi, Lahore, Multan, Peshawar, Raiwand, og Sialkot (Dawn 2017). Innenfor den katolske kirke er det seks bispeseter; to erkebispeseter, ett i Karachi og ett i Lahore, og bispesetene i Hyderabad, Faisalabad, Islamabad og Multan (Chaudhry 2017).

3.2 Lavkastebakgrunn; diskriminert, trakassert og svakt organisert

De fleste kristne er etterkommere av lavkastehinduer som konverterte til kristendommen på begynnelsen av 1900-tallet. Den kristne befolkningen er marginalisert, i mange sammenhenger diskriminert, økonomisk svak og forholdsvis dårlig organisert. Den protestantiske befolkningen er spesielt marginalisert. I enkelte større byer har katolisismen en viss utbredelse innenfor handelsstanden, og mange katolikker, blant annet i Karachi og Lahore, er velutdannede, velstående og langt bedre stilt enn den øvrige kristne befolkningen.

Landinfos erfaringer tilsier likevel at hinduene og den kristne befolkningen samlet sett er den sosioøkonomisk svakeste blant de religiøse minoritetene; de er de fattigste blant de fattige.

3.2.1 Diskriminering og marginalisering

Kristne i Pakistan – særlig protestantene – assosieres med sosialt vanskeligstilte landarbeidere og lavstatusgrupper. Mange er fremdeles sysselsatt i samme yrker som sine lavkasteforfedre av hindubakgrunn. Ifølge British Pakistani Christian Association blir kristne ofte:

[...] herded into low menial tasks partly due to the high rates of illiteracy and poverty among Christians, and also because of societal attitudes that consider Christians to be «unclean» (IRB 2013).

Enkelte kristne kilder mener 80 % til 90 % av kloakk- og avfallshånderingsarbeiderne i Pakistan er kristne (World Christian News 2011; Home Office 2018, s. 38). Rapporter fra store byer de seneste årene indikerer at anslagene er plausible (Renaud 2018). Diskriminerende holdninger til kristne i tilknytning til arbeid kommer relativt jevnlig for dagen. I februar 2019 besluttet distrikstadministrasjonen i Swabi at kun «Christians should work as low-paid hospital «sweepers»» (Barnabasfund 2019).

Det er bred enighet om at kristne er overrepresentert i husholds- og renholdsrelaterte bransjer. CLAAS bemerket i samtaler med Landinfo i 2007 og 2012 at «her i Lahore ser du dem samle søppel og feie gatene». British Pakistani Christian Association har påpekt at «Christians typically work as street sweepers and sewer cleaners», og i en artikkel i The Guardian fra 2012 heter det at «Christians are widely derided in Pakistan; most are descended from «untouchable» converts who still perform the most menial tasks: cleaning the sewers and sweeping the streets» (Dalrymple 2012).

Lite eller intet tilsier at situasjonen har endret seg i løpet av de siste årene:

An article in 2012 Pakistani newspaper The Express Tribune gave both anecdotal and statistical evidence that the positions of 'bhangi' – sanitation workers, involving cleaning toilets etc, are being given pretty much exclusively to minority members – Sikhs, Hindus and Christians etc. [...] Nothing has changed six years later! (Christian Post 2019)

Også på landsbygda er kristne overrepresentert blant fattige, landløse arbeidere (Pakistan Dalit Solidarity Network 2018).

Landinfo er ikke kjent med at myndighetene tvinger kristne eller representanter for andre minoriteter til å utføre arbeid med særlig lav status. Myndighetene kritiseres imidlertid ofte for ikke å gjøre nok for å forhindre tvangsarbeid, blant annet innenfor jordbruk og teglsteinsproduksjon.

Arbeidsmarkedet for kristne er stramt, og kristne diskrimineres ved tilsetninger (CLAAS; HRCF, samtaler 2005, 2007, 2012, 2014 og 2017, samt samtaler med andre kristne organisasjoner i Lahore 2017). Dette er også konklusjonen i en rekke rapporter fra andre velinformerte kilder. I 2013 het det i en rapport fra amerikanske myndigheter eksempelvis at:

Discrimination against Christians in employment was widespread.
Christians had difficulty finding jobs other than those involving menial

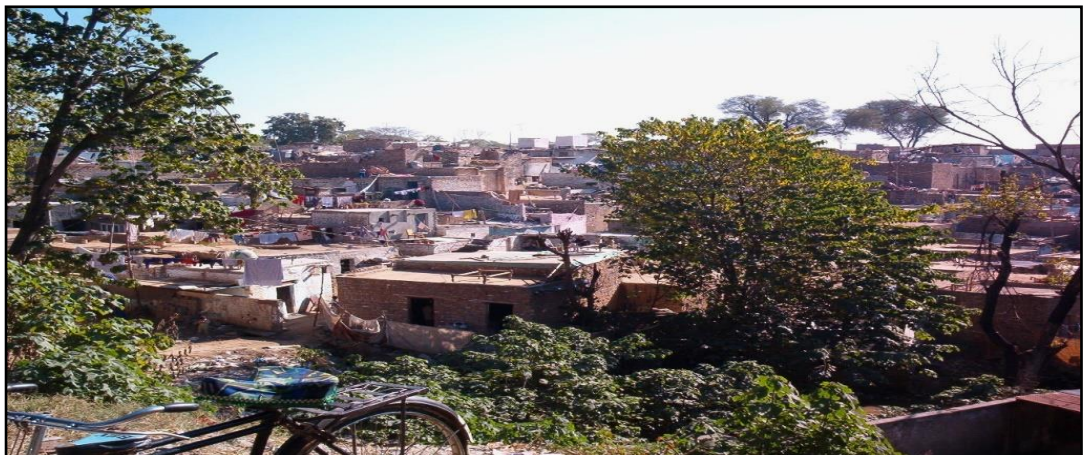
labor, although Christian activists stated that the situation had improved somewhat in the private sector in recent years (U.S. Department of State 2013).

I 2018 er passusen noe endret, og lyder:

Christian activists continued to report widespread discrimination against Christians in private employment. They said Christians had difficulty finding jobs other than those involving menial labor; some advertisements for menial jobs even specified they were open only to Christian applicants (U.S. Department of State 2019)

3.2.2 Kristnes boområder preges av slum

I enkelte områder i både Lahore, Karachi og Islamabad er majoriteten av beboerne kristne. I slike områder, eksempelvis i French Colony i Islamabad, er standarden på offentlige tjenester som vann, avløp og elektrisitetsforsyning, lav og betydelig lavere enn i sammenliknbare områder (Sheikh 2018). CLAAS mener at dette har sammenheng med at majoriteten av befolkningen er kristne.

Kristent nabolag – French Colony – i Islamabad med nærmere 8.000 beboere. (foto: Landinfo)

Landinfo har besøkt flere kristne områder, blant andre French Colony i Islamabad, og disse er preget av fattigdom og til dels ekstrem forslumming. I mange av disse områdene har ikke beboerne dokumentasjon på eierskap til eiendommene, noe som bidrar til usikkerhet på toppen av en allerede marginal livssituasjon. Fathima Sheikh i den uavhengige pakistanske avisen Friday Times beskriver forholdene i French Colony, blant annet slik;

[...] a drug- and disease-infested slum that was deprived of electricity, clean water, protection and basic doors [...]. The white walls around this colony protect fragile Islamabadians from witnessing what occurs inside the settlement that has been infiltrated with drugs, narcotics and ignorance. This

boxed community isn't provided for, but rather, only provides (Sheikh 2018)

4 Blasfemiparagrafene og kristne i rettsapparatet

4.1 Blasfemianklager som vikarierende motiv

Rettslige tiltak og overgrep mot representanter for den kristne minoriteten har sjelden utspring i religion, men i lokale konflikter. I de aller fleste tilfellene dreier konfliktene seg om eiendoms- eller bruksrett til land (representant for internasjonal menneskerettighetsorganisasjon, møte i Roma 2018). Den kristne organisasjonen Dignity First (møte i Lahore, november 2017) mente at den største utfordringen kristne i Pakistan står overfor, er vissheten om at «anytime they can alledge you for blasphemy».

4.1.1 Geografisk skjevfordeling

Majoriteten av alle blasfemitiltalene reises i Punjab-provinsen (Reuters 2016). Omkring $\frac{3}{4}$ av sakene reises for rettsinstanser i Punjab, hvor altså majoriteten av landets kristne er hjemmehørende (Julius 2016). Ifølge Rizwan Paul, direktør i Life for All (Gujrat og Kasur) er 80 % av alle blasfemisaker reist i åtte distrikter i det sentrale Punjab: Lahore, Faisalabad, Toba Tek Singh, Gujranwala, Sheikhpura, Sialkot, Gujrat og Kausur (som sitert i Samson u.å; Niazi 2018). I lys av at både Balochistan og Khyber Paktunkhwa anses som betydelig mer konservative, er skjevfordelingen markant.

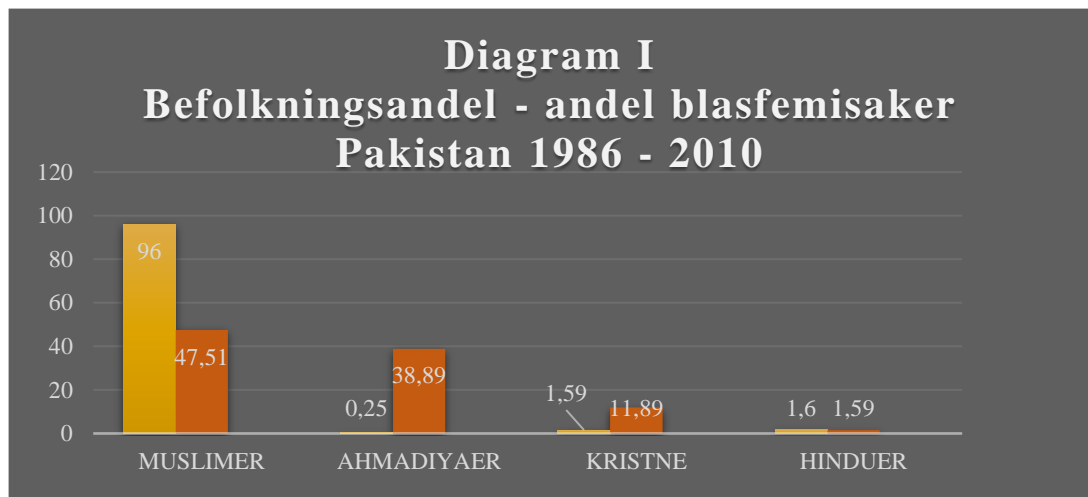
4.1.2 Alle religiøse minoriteter rammes

Blasfemibestemmelsene legitimerer ikke bare rettighetsbrudd mot medlemmer av kristne menigheter. Også representanter for de øvrige religiøse minoritetene³ blir urettmessig straffeforfulgt (shiaer, ahmadiyaer og hinduer) (samtale med Dignity First, november 2017). Liberale (sunni-)muslimer blir også utsatt for falske og ubegrunnede anmeldelser i medhold av bestemmelsene (møte med advokat Hina Jilani i 2014). Flertallet av de som blir tiltalt, er muslimer, og de fleste av dem er shiaer (Julius 2016).

³ Kristne, shiaer, ahmadiyaer, hinduer, samt representanter for den religiøse majoriteten blir tiltalt etter blasfemibestemmelsene.

Anslagsvis 1200 – 1300 personer ble tiltalt etter blasfemibestemmelsene i perioden mellom 1986 og 2017. Av disse er det estimert at mellom 130 og 200 var kristne (Dawn.com 2012; Samson u.å.; Niazi 2018).

Gitt størrelsen på de ulike religiøse gruppene blir relativt sett flere representanter for minoritetene enn for den sunnimuslimske majoriteten tiltalt. Forskeren Qaiser Julius (Julius 2016) fant følgende relative sammenheng mellom religiøs gruppe og blasfemisaker i Pakistan i 2012 (se diagram I nedenfor).

Gul søyle: prosentandel befolkning. Orange søyle: prosentandel blasfemisaker (Julius 2016)

Landinfos erfaring med denne problematikken tilsier at den relative sammenheng antagelig er stabil og at den ikke har endret seg i perioden fra 2012 og til 2019.

4.2 Straffebestemmelser om blasfemi

Kristne kilders omtale og beskrivelser av den strafferettslige situasjonen for kristne i Pakistan har i liten grad endret seg i løpet av de siste ti til femten årene. Det er i tråd med hva Muna Baig og Amer Mirza i HRCP (møte, november 2014), samt flere representanter for lokale kristne organisasjoner i Punjab (møte, november 2017) har uttalt, nemlig at både politiets og domstolens praktisering av blasfemibestemmelsene undergraver det grunnlovsfestede prinsippet om fri religionsutøvelse. FNs menneskerettskomité har uttrykt bekymring for at et moratorium mot dødsstraff ble opphevet i 2014, noe som innebærer at dødsdommer for blasfemi nå kan gjennomføres (UN CESCR 2017, punkt 17).

Det er først og fremst straffelovens §§ 295 og 298 som rammer kristne. I henhold til § 295, kan «acts intended to outrage religious feelings» føre til bøter og/eller fengselsstraff på inntil ti år. Handlinger som «[...]defiles the sacred name of the Holy Prophet...» har dødsstraff som strafferamme. I henhold til § 298 skal «Whoever, with the deliberate intention of wounding the religious feelings of any person, utters any word or makes any sound in the hearing of that person or makes any gesture in the sight of that person or places any object in the sight of that

person» ilegges fengselstraff på inntil ett år (Penal Code 1860). Bestemmelsens pkt. A har tre års strafferamme:

Whoever by words, either spoken or written, or by visible representation, or by any imputation, innuendo or insinuation, directly or indirectly, defiles the sacred name of any wife (Ummul Mumineen), or members of the family (Ahle-bait), of the Holy Prophet (peace be upon him), or any of the righteous Caliphs (Khulafa-e-Rashideen) or companions (Sahaaba) of the Holy Prophet (peace be upon him) shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to three years, or with fine, or with both (Penal Code 1860).

4.2.1 Skjerping av bestemmelsene – vilje til liberalisering

Blasfemibestemmelsene ble skjerpet i 1991:

- Straffen for bespottelse av profeten Mohammeds hellige navn, § 295 C, ble utvidet med et alternativ til livsvarig fengsel; dødsstraff.
- Strafferammen etter § 295 A (injuring religious sentiments) ble skjerpet fra maksimum 2 til 10 års fengsel (Penal Code 1860).
- I 1998 ble det i tillegg åpnet for at tiltaler etter § 295 A kan behandles i Anti-Terrorist Court (ATC).

Tiltaler etter alle de «religiøse» paragrafene i straffeloven (§ 295-298) kan nå føres for en ATC. Dette bekrefter både menneskerettighetsansvarlig i ahmadiyahmenigheten, Shamim Ahmad Khalid, og flere kristne organisasjoner i Pakistan (møter, november 2017). I henhold til HRCP ble «some cases referred to the Anti-Terrorist Special Courts (ATCs) although the Anti-Terrorism Act did not provide for this» (HRCP 2017, s. 86)

Oppmykning/ modernisering/ endring av blasfemilovgivningen sitter langt inne, og HRCP (2019, s. 54) hevder at den pakistanske regjeringen har mislyktes i å endre eller oppheve bestemmelsene som blir misbrukt, og leder til overgrep og vold mot religiøse minoriteter. Videre hevder HRCP (2019, s. 54) at:

During its UPR review in 2012, Pakistan accepted the recommendation to take measures to ‘bring to justice perpetrators of attacks on journalists by effectively investigating all individuals and organisations accused of such abuses.’ However, no progress has been made in this regard, nor has the government acted on its commitment to ‘introduce strong legislation prohibiting attacks against journalists to effectively investigate such acts and prosecute the perpetrators.

Politikere som har ytret ønske om å endre blasfemilovgivningen for å forhindre overgrep, har blitt møtt med alvorlige trusler og/eller voldelige reaksjoner. Selv president Musharraf, som tok makten ved et militærkupp i 1999, ble – «due to

strong pressure from Muslim groups» – tvunget til å trekke et forslag om relativt marginale endringer i regelverket knyttet til de religiøse straffebestemmelsene (US Department of State 2003).⁴ Flere politikere som har ytret ønske om å endre blasfemibestemmelsene, har blitt drept. Punjabs guvernør Salman Taseer ble drept i januar 2011, angivelig fordi han var kritisk til blasfemilovgivningen (BBC 2011a). Minoritetsminister Shahbaz Bhatti, regjeringens eneste kristne minister, led samme skjebne i mars 2011 (BBC 2011b).

Landinfos erfaring er sammenfallende med advokat Hina Jilani og den pakistanske menneskerettskommisjonens syn. Hina Jilani (møte, november 2012) mente at den sittende regjeringen per november 2012, og også tidligere regjeringer, har vært «pro minority». Felles for disse regjeringene var imidlertid, ifølge Jilani, at de ikke tør konfrontere det militære apparatet, som hevdes å gi støtte til grupper⁵ som antas å stå bak organiserte overgrep mot kristne.

HRCF framholder (HRCF 2019, s. 54, 57) at pakistanske myndigheter, ved tilbakeholdenhet overfor de militante sekteriske gruppene og mangel på sanksjoner overfor de ansvarlige for overgrep i lokalsamfunn, har bidratt til legitimering av overgrep mot kristne. En av grunnene til denne situasjonen er som det blir pekt på i artikkel på World Asia, at myndighetspersonene ofte selv er utsatt for trusler og press fra ekstremistisk muslimsk hold (World Asia 2018).

En internasjonal ekspert på Pakistan (ekspertmøte EASO, november 2019) påpekte at det aldri ble noe av Musharaffs intensjoner om å endre den religiøse lovgivningen, og at Imran Khans regjering heller ikke «turte å ta i» blasfemilovene. Tilsvarende gjelder for myndighetenes håndtering av anmeldelser og tiltaler om blasfemi. Det finnes ingen effektive vern, verken for å sikre ofrenes rettsikkerhet eller fysiske sikkerhet. Landinfos erfaringer peker i retning av at «myndighetenes politikk» i stor utstrekning har resonans på grasrotnivå, og at det er sterke følelser og mekanismer i sving for å beskytte islam. I sentrale deler av Punjab bidrar en generell radikaliseringsprosess av brede befolkningsgrupper til økende aksept for rettighetsinnskrenkninger for de kristne og de andre minoritetene.

Slik Landinfo forstår situasjonen i 2020 taler lite for at bestemmelsene eller praktiseringen av dem vil bli endret i nær fremtid. I forbindelse med valgkampen i 2018 uttalte Imran Khan (nå statsminister) at «We are standing with Article 295c⁶ and will defend it» (Barker 2018).

⁴ Forslagets primære siktemål var å bedre rettsikkerheten til personer som får en FIR (First Information Report) mot seg.

⁵ Militante grupper med en sekterisk agenda.

⁶ Art. 295-C: «Use of derogatory remarks, etc., in respect of the Holy Prophet»

4.3 Anmeldelser

Selv om det er åpenbart at enkelte pakistanske myndighetspersoner er delaktige i kriminalitet hvor bruk av blasfemibestemmelsene utgjør et element, har ikke Landinfo informasjon som tilsier at pakistanske myndigheter initierer rettslige reaksjoner/prosesser mot kristne eller representanter for andre religiøse minoriteter. Hina Jilani opplyste i et møte i 2012 at hun ikke kjente til en eneste sak hvor myndighetene har stått bak blasfemianklager. Landinfo har ikke informasjon som peker i retning av at dette har endret seg. Sakene mot kristne iverksettes av lokale religiøse miljøer, eller personer som støttes av slike, og som er i konflikt med kristne (eller representanter for andre religiøse minoriteter) på lokalt plan (HRCF 2019, s. 31, 120).

Basert på arbeid med problematikk knyttet til overgrep mot religiøse minoriteter i Pakistan, er det Landinfos inntrykk at myndighetene, ved politi og domstoler, ikke alltid følger opp alle anmeldelser. Samtidig som myndighetene ikke initierer straffesaker, synes det åpenbart at det ikke treffes tiltak for å beskytte kristne som utsettes for overgrep. Myndighetene verken utfordrer eller reagerer mot de personer, grupper eller miljøer som er ansvarlige for overgrepene.

4.3.1 Konflikter om jord / eiendom

Trass i mange tilfeller av religionsrelatert vold og militant sekterisme (se kapittel fem) har overgrep og rettslige tiltak mot representanter for den kristne minoriteten langt oftere utspring i private konflikter enn i religion. I de aller fleste tilfellene dreier konfliktene seg om eiendoms- eller bruksrett til land (representant for internasjonal menneskerettsorganisasjon, møte i Roma i 2018).

Representanter for CLAAS har ved flere anledninger gitt uttrykk for at anmeldelsene sjelden er knyttet til religion og religionsutøvelse, men har andre formål; oftest som strategi i lokale konflikter, især knyttet til tvister om eiendom (møte, november 2017). CLAAS uttrykker det slik:

The law is being used for forced conversion, forcible taking over the land and businesses of Christians, hindering the preaching of Christian faith and for settling personal scores, rivalries and vengeance (CLAAS u.å.b).

Likeledes har I. A. Rehman i HRCF i flere samtaler med Landinfo, senest i 2017, påpekt at blasfemianklager i svært mange tilfelle fremsettes for å løse økonomiske og sivile konflikter.

Dertil heter det i UNHCRs «Eligibility guidelines for assessing the international protection needs of members of religious minorities from Pakistan» fra 2017 (s. 48) at:

Criminal provisions, particularly the blasphemy laws, are reportedly used by militant organizations and members of some Muslim communities to intimidate and harass Christians, and also reportedly to exact revenge or to settle personal or business disputes.

Landinfos inntrykk er i tråd med sitatet fra UNHCRs retningslinjer, også når det gjelder kristne som rammes av urettmessige beskyldninger om brudd på annen lovgivning. Karakteren av flertallet av sakene som reises i medhold av blasfemibestemmelsene, har ikke endret seg. Nær alle Landinfos pakistanske informanter om kristne har gjennom flere år, senest ved besøket i 2017, gitt uttrykk for at straffebestemmelsene som omhandler blasfemi, blir misbrukt ved falske eller ubegrunnede anmeldelser.

Anklager og overgrep mot kristne har oftest ikke utspring i religion og religionsutøvelse. Her møter en av de mest profilerte blasfemidømte gjennom alle tider, Asia Bibi, pave Frans. Blasafemisaken hadde etter alt å dømme utspring i krangel om en bøtte med vann (foto: Wikimedia Commons)

4.3.2 Anklager fra muslimske ledere og grupperinger

En rekke kilder i Pakistan har i møter med Landinfo gjennom de siste ti år bekreftet at trakassering og overgrep mot kristne ofte intensiveres og skjerpes av mullaer. Anmeldelsene ledsages nesten alltid av ulike former for trakassering som kan innebære alt fra demonstrasjoner til alvorlig vold og ramponering av eiendom (Church in Chains 2019).

Landinfo kjenner til enkelte tiltaler. To eksempler lyder: (i) «tjeneren hans brente papir som var kastet i søppelet og som inneholdt sider av den hellige koranen» og (ii) «han pleide å sitte på en kalender som inneholdt koranvers» (møte med advokat Hina Jilani i 2012). Disse tiltalene illustrerer antagelig både toleransenivået, og at det kan være problematisk å se blasfemielementet i enkeltsaker.

I 2005 ble det innført en forordning som krever at «senior police officials» må undersøke og godkjenne en blasfemianklage før en anmeldelse⁷ kan registreres. Endringen ble innført for å redusere muligheten for misbruk av bestemmelsen; en endring som menneskerettsorganisasjoner «had called for [...] since 2000» (U.S. Department of State 2005). Bestemmelsen hadde muligens en effekt i perioden rundt innføringen, men lite taler for den har påvirket antallet blasfemisaker i årene etter.

I enkelte tilfeller hevdes det endog at påtalemyndighetene og lokale representanter for muslimske grupper samarbeider om å ekspropriere land ved å fremsette blasfemianklager mot kristne eiere (Yasif 2014; Church in Chains 2019). Jinnah Institute hevder at «land grabbing» er et særskilt problem på landsbygda i Punjab:

In rural Punjab, a substantial proportion of the discrimination against the community has been correlated to land grabbing. It was noted that after some of the more serious mob attacks such as Gojra, Christian residents often did not return to their homes. Personal property and land was, in most cases, taken by local Muslim residents (Jinnah Institute 2011, s. 31).

Både i byer og på landsbygda brukes moskeer til mobilisering av militante for angrep mot og tvangskonvertering av kristne. Bruken av moskeer for mobilisering stadfestes av flere kilder (Jahangir 2009; Walsh 2011; Asia News.it 2019).

Saken mot den 14 år gamle Rimsha Masih, en kristen jente som angivelig hadde Downs syndrom eller en psykisk sykdom, illustrerer hvorledes blasfemiloven legitimerer en voksende intoleranse overfor minoriteter. Masih ble anklaget for blasfemi av en lokal imam – hun skulle ha brent flere sider fra Koranen – og familien hennes (samt flere andre kristne innbyggere lokalt) måtte gå i dekning. Imidlertid ble det avdekket at imamen hadde fabrikkert bevisene mot henne, og hun ble frifunnet/ saken mot henne ble droppet (BBC 2013).

I de siste årene har bestemmelsene også rammet personer som har ytret seg i sosiale medier. I 2017 begynte «cell phone users in Pakistan» å motta «unsolicited text messages from the PTA» (pakistansk telekommunikasjonsmyndighet) om at «uploading and sharing of blasphemous content on Internet is a punishable offense under the law» (Kohari 2019).

Amnesty beskriver tiltalegrunnlaget i sakene ovenfor slik:

Amnesty International’s investigation found that allegations arose from supposedly blasphemous verbal exchanges, text messages, content on social and mass media, distribution of religious pamphlets or books, and “desecration” of pages or books containing religious text. Research gathered

⁷ First Information Report (FIR) tilsvarer en anmeldelse.

for this report has shown that individuals with mental disabilities are at particular risk of being accused of blasphemy. (Amnesty 2016, s.11)

Journalisten J.S. von Dacre (2019) bekrefter Amnestys funn og beretter om to «hyper-illiterate» kristne som ble dømt til døden for blasfemiske tekstmeldinger.

4.4 Rettspraksis

4.4.1 Tiltaler og rettssaker

Det verserer ulike anslag over hvor mange kristne som årlig blir tiltalt for blasfemi:

- Ifølge National Commission for Justice and Peace ble 634 personer tiltalt etter blasfemibestemmelsene mellom 1986 og 2004; 309 muslimer, 236 ahmadiyaer, 81 kristne og 8 hinduer (U.S. Departement of State 2005). For perioden gir det et snitt på rundt 35 tiltaler pr. år, hvorav fem er registrert som kristne.
- Ifølge CLAAS (møte, november 2007) ble 180 blasfemisaker åpnet mellom 1999 og 2007, eller gjennomsnittlig 23 saker pr. år. 50 % av de tiltalte i disse sakene var muslimer, mens de resterende fordelte seg jevnt mellom hinduer, ahmadiyaer og kristne. Om man fordeler jevnt, tilsier det at det i snitt er åpnet etterforskning i fire saker mot kristne per år.
- I en artikkel fra Dawn anslås totalantallet blasfemisaker i perioden fra 1986 til 2010 til å være 1274 (Dawn 2012). Det indikerer en relativt kraftig stigning i antallet saker etter 2004. Sammenholder en tallene presentert av Dawn med tall fra National Commission for Justice and Peace, har det gjennomsnittlige antallet blasfemisaker pr. år økt fra rundt 35 til over 53.8
- En artikkel på nettstedet til National Public Radio (NPR) fra november 2012, indikerer imidlertid at antallet blasfemisaker i 2012 ikke er høyere enn i 2004. I artikkelen heter det:

Pakistan has had 27 blasphemy cases filed so far this year, a figure that alarms human rights groups, who say the law is frequently used to persecute religious minorities (Northam 2012).

Landinfo holder U.S. Department of State og USCIRF som etterrettelige på omfanget av blasfemisaker, og har sett på tallene for utvalgte år gjennom de siste 15 år.

⁸ Landinfo er på det rene med feilkilden ved at National Commission refererer til personer, mens Dawn kilder refererer til saker. Landinfos erfaringer er at de fleste saker involverer en tiltalt.

- I 2004 ble 43 personer anmeldt for blasfemi. 14 av disse, hvorav to var kristne, ble tiltalt (U.S. Department of State 2004).
- I 2007 ble «at least 25 Ahmadis, 10 Christians, and 6 Muslims arrested on blasphemy charges» (U.S. Department of State 2007).
- I 2009 ble 112 personer registrert som tiltalt, hvorav åtte kristne (U.S. Department of State 2010)
- I 2011 ble det registrert 30 blasfemisaker, hvorav åtte mot kristne (U.S. Department of State 2012)
- I 2012 var også 30 saker registrert, hvorav 11 mot kristne (U.S. Department of State 2013).
- I 2014 ble det registrert 12 blasfemisaker med tre dødsdommer, men de tiltalte/dømtes religiøse tilhørighet framgår ikke (U.S. Department of State 2015). Den pakistanske menneskerettskommisjonen framholder imidlertid at fem av totalt tolv blasfemisaker ble reist mot kristne i 2014 (HRCRP 2015, s. 69)
- I 2015 ble tre blasfemisaker åpnet (U.S. Department of State 2017).
- I 2016 ble 18 personer tiltalt for blasfemi. Religiøs tilhørighet framgår ikke (U.S. Department of State 2017).
- I 2018 var 77 personer tiltalt og fengslet for blasfemi. Syv av de 77 sakene var nye i 2018. Religiøs tilhørighet framgår ikke (U.S. Department of State 2019). CLAAS sine tall for samme år er 16 blasfemisaker, hvorav tre er registrert mot kristne (CLAAS 2019, s. 12). HRCRP registrerte totalt 18 saker (HRCRP 2019, s. 71).
- Mellom 2011 og 2018 ble til sammen rundt 100 blasfemisaker registrert, og omtrent like mange personer satt i fengsel dømt for blasfemi. Cirka 40 av disse, hvorav to kristne, hadde livstidsdom eller dødsstraff. Også i 2019 var det «dusinvis» av rapporter om arrestasjoner og tiltaler etter blasfemibestemmelsene, spesielt i Punjab (USCIRF 2019).

Slik Landinfo tolker disse tallene, taler mye for at brorparten av de som tiltales for blasfemi er muslimer, mens et mindre – dog relativt sett større – antall tiltaler gjelder representanter for minoritetene⁹. Det synes heller ikke som om det gjennomsnittlige antallet blasfemitiltaler per år har økt de siste femten år om en sammenlikner med perioden fra slutten av 1980-tallet til tidlig på 2000-tallet. Det er – etter Landinfos mening – også godt grunnlag for å anta at det ikke er reist tiltale mot flere enn ti kristne per år, antagelig færre. Om en legger til grunn at de fleste tiltaler gjelder muslimer indikerer tallene fra USCIRF fra 2018 et årlig snitt på under ti tiltaler totalt. Tall fra den pakistanske menneskerettskommisjonen, CLAAS, U.S Department of State og Centre for Social Justice kan underbygge dette. Sistnevnte indikerer at det i de siste 30 år i snitt er reist rundt åtte blasfemisaker årlig mot kristne (Jaffery 2019).

⁹ Shiaer regnes i denne sammenheng som tilhørende majoriteten, mens minoriteten i de fleste tilfeller er ahmadiyaer, kristne og hinduer.

Menneskerettadvokaten Hina Jilani og representanter for CLAAS ga i 2012 (møte i Lahore) uttrykk for at situasjonen hva gjelder rettslige tiltak mot kristne i medhold av blasfemilovgivningen ikke hadde endret seg markant de 20 forutgående år, men at det muligens hadde vært en marginal økning.

Andre tall, fra Dawn (Dawn.com 2012) og New York Times i 2019 (Masood 2019), indikerer at det gjennomsnittlige antallet blasfemitiltaler¹⁰ pr. år har blitt redusert ca. ti prosent; fra 53 til 46. Dette gir et gjennomsnitt på ca. 50 tiltalte per år og representerer – så langt Landinfo kan se – en så marginal nedgang at det ikke er grunnlag for å si at situasjonen har endret seg.

Tall fra CLAAS i 2019 (s. 12) kan imidlertid indikere at omfanget fravek betydelig fra gjennomsnittet både i 2017 og 2018, da organisasjonen registrerte totalt henholdsvis ni og 16 saker.

Kristnes problemer i form av urettmessige beskyldninger og tiltak i medhold av blasfemibestemmelsene kan vanskelig beskrives som omfangsrrike målt i antall saker. Det gjennomsnittlige antall saker per år har vært relativt stabilt siden tusenårsskiftet og har blitt redusert i 2017, 2018 og 2019.

4.4.2 Rettslig behandling i første instans – trusler mot dommere og fullmektiger

De blasfemisakene som blir stevnet inn for domstolen, blir normalt behandlet i Court of Sessions i første instans. Nesten alle sakene ender med domfellelse. Advokat Hina Jilani var i et møte i 2012 klar; på samme måte som politikerne ikke tør å utfordre kreftene bak sekteriske overgrep, tør ikke dommerne annet enn å dømme de tiltalte. Jilani hevdet at dommerne risikerer å bli drept om de ikke avsier fellende dommer.¹¹

Myndighetspersoner, advokater og dommere som er involvert i blasfemisaker, blir ofte utsatt for press fra ytterliggående muslimsk hold. Dette kan innebære en alvorlig rettssikkerhetsmessig tilleggsbelastning for de tiltalte. Flere samtalepartnere, blant andre CLAAS og menneskerettighetskommisjonen bekreftet i 2017 (samtaler i Lahore) at slikt press er en realitet. Både advokater og dommere i blasfemisaker, som i Asia Bibi-saken (se nedenfor), mottar alvorlige trusler og risikerer å bli drept (Fox News 2018). I etterkant av frifinnelsen av Asia Bibi i 2019 var det store demonstrasjoner i flere dager og stor aktivitet på sosiale

¹⁰ Landinfo legger et «worst case senario» til grunn og forstår kategorien «blasphemy cases» som tiltaler. Det vil si at tallene ikke omfatter anmeldelser, men kun saker hvor det er tatt ut tiltale og eventuelt er behandlet av en domstol.

¹¹ Fellende dom i blasfemisaker vil alltid medføre dødsstraff. Hina Jilani hevder at dødsstraff nærmest er obligatorisk i slike saker.

medier. Det religiøse partiet Tehreek-e-Labbaik Pakistan (TLP) protesterte kraftig mot høyesteretts frifinnelse av Asia Bibi:

They called for the judges who acquitted Asia to be killed, and encouraged mutiny within the army, declaring that the chief of the army was an apostate - that he had renounced Islam. They rallied public support from well beyond their own party, with video clips on social media prompting thousands of men from all sections of society to take to the streets (Jaffery 2019)

Dommere som har frikjent blasfemitiltalte i Court of Sessions, har måttet forlate Pakistan. I januar 2011 ble Punjabs guvernør Salman Taseer skutt og drept av livvakten sin. Taseer hadde oppfordret til debatt om blasfemibestemmelsene og han hadde offentlig støttet Asia Bibi, den kristne kvinnen som tidligere var blitt dømt til døden for profetfornærmelse. Taseers livvakt ble funnet skyldig og dømt til døden av en dommer i Lahore. Dommen utløste store protester og det avstedkom også drapstrusler mot dommeren, som til slutt så seg nødt til å flykte til Saudi-Arabia (BBC 2011c). I 2012 viste advokat Jilani til at to eller tre dommere hadde forlatt Pakistan etter problemer knyttet til sin forvaltning av blasfemilovgivningen.

4.4.3 Dom fra første instans omgjøres i andre instans

Tilsvarende den entydige praksisen på det laveste rettsnivået i blasfemisaker, Court of Session, hvor nær alle dømmes til døden etter § 295C, er praksis i ankeinstansen, High Court, like klar: alle frifinnes.

Advokat Hina Jilani (møte i 2012) opplyste imidlertid at én dom har blitt opprettholdt i High Court. CLAAS ga i møte med Landinfo i 2007 informasjon om den konkrete saken. En kristen mann ble dømt til døden i henhold til § 295 C i Sahiwal i 1998. Saken tok en dramatisk vending da biskopen i Faisalabad tok sitt liv utenfor rettslokalet i protest mot dommen. Dommen ble opprettholdt av Lahore High Court i juni 2001. Dette var første gang en dødsdom i en blasfemisak er opprettholdt av en høyere rettsinstans i Pakistan. Pakistans høyesterett omgjorde imidlertid dommen i august 2002.

Et slikt rettslig scenario gjentok seg i den svært omtalte Asia Bibi-saken. Asia Bibi ble dømt til døden for blasfemi i en Session Court i 2010. Dommen ble opprettholdt av High Court i Lahore i 2014 (Shackle 2014), men hun ble endelig frifunnet av høyesterett i oktober 2018 (Constable 2018).

Ifølge Jilani er beskyttelse av dommerne i både High Court og høyesterett en forutsetning for gjeldende – entydige – praksis.

4.4.4 Fængselsforhold og manglende kausjon

Dødsstraff er ett av straffealternativene i medhold av blasfemilovene. Hina Jilani (møte i 2012) hevdet at kausjon av den grunn sjelden innvilges; verken i forkant av behandling i første instans eller før eventuell ankebehandling. Det betyr ifølge Jilani at de fleste sakene som kommer til rettslig behandling normalt innebærer to til tre års frihetsberøvelse.

Fængslede representanter for religiøse minoriteter holdes ofte i egne avdelinger for å unngå overgrep fra muslimske medfanger. Standarden i disse avdelingene er generelt lavere, og behandlingen dårligere. Kristne fanger blir behandlet dårligere enn øvrige innsatte. Den refererte saken mot Rimsha Masih representerer et unntak hva gjelder fængsling og saksbehandlingstid; hun ble frikjent etter noen uker etter massivt nasjonalt og internasjonalt press.

Frihetsberøvelsen av kristne på grunnlag av tiltaler for blasfemi er, slik Landinfo ser det, systematisk urettmessig.

4.5 Bevegelsesfrihet for blasfemianklagede

En anmeldelse (First Information Report - FIR) i medhold av blasfemi-bestemmelsene betyr ikke automatisk tiltale og fængsling. Det å få en blasfemianklage mot seg innebærer imidlertid en risiko for overgrep (samtale med CLAAS, november 2012 og kristne organisasjoner i 2017). Landinfo mener at dette må ses i sammenheng med at bestemmelsene benyttes av personer og grupper som har målsettinger som ikke nødvendigvis er relatert til religion.

I de fleste tilfeller vil ikke en FIR medføre at det blir tatt rettslige skritt, men at saken blir henlagt. Anmeldelsen kan imidlertid bli brukt som utgangspunkt for organisert trakassering lokalt, eksempelvis for å drive den anmeldte bort fra en eiendom (internasjonal ekspert på Pakistan på EASO ekspertmøte, november 2019). Tall for enkelte av de 30 siste år indikerer at det blir reist tiltale og innledet sak i kun et fåtall av sakene.

Flere kristne med blasfemianklager mot seg har blitt drept de seneste årene. Både CLAAS, kristne parlamentsmedlemmer og kristne medlemmer av provinsforsamlingen i Punjab ga i møte med Landinfo i 2017 uttrykk for at kristne som blir beskyldt eller tiltalt for blasfemi og løslates mot kausjon eller blir frikjent, ikke kan oppholde seg i sitt lokalmiljø. De må flytte eller holde seg i skjul. De opplyste samtidig at de kjente til tilfelle hvor personer relokaliserte i Pakistan.

Om ett medlem i en minoritetsgruppe anklages for å overtre loven, kan hele minoritetsmiljøet i det aktuelle området bli stilt til ansvar og skadelidende (IRB 2013). Ofte vil «the whole community flee», og det vil være vanskelig å bosette seg i andre områder. Kun «noen få, rundt hundre, av flere tusen» anklaget etter

blasfemilovgivningen oppholder seg nå i Pakistan. Disse har byttet identitet og beskyttes av kirkesamfunn. Flere frikjente og personer som har blitt løslatt mot kausjon har blitt drept. Andre har blitt drept av inntrengere eller andre fanger mens de har sittet i politites varetekt, ifølge advokat Jilani (møte i Lahore 2012). Dette bekreftes i en bredt anlagt BBC-artikkel fra 2019 hvor det heter at i løpet av de siste 30 år «[...] 75 accused people have been murdered before their trials. Many were killed in police custody, or by mobs» (Jaffery 2019)¹² I underkant av 20 blasfemitiltalte kristne antas å ha blitt «extra-judicially killed» etter 1986 (Samson u.å). Om en sammenholder tall fra 2014 (Hashim 2014) med informasjonen fra CLAAS sine årsrapporter for de siste årene, bekrefter de at totalantallet pr. januar 2020 fremdeles er under 20.

CLAAS ga i 2002 (møte i Lahore) uttrykk for at kristne som ble utsatt for overgrep og trakassering i sitt lokale miljø, kan unnsnippe ved å flytte internt i Pakistan. Organisasjonen hevdet den gangen at svært få kristne i Pakistan ville ha behov for internasjonal beskyttelse. Organisasjonen hadde kun i to tilfeller i løpet av perioden fra 1992 til 2002 arbeidet for relokalisering av kristne utenfor Pakistan.

I november 2006 hevdet organisasjonen derimot at det var blitt vanskelig – «ikke mulig» – å relokalisere internt i Pakistan. CLAAS, i likhet med Jilani, mente i november 2012 at relokalisering er meget problematisk. I 2017 var imidlertid CLAAS en av organisasjonene som opplyste å kjenne til tilfelle av relokalisering i Pakistan.

En internasjonal ekspert (EASO ekspertmøte, november 2019) ga uttrykk for synspunkter som indikerer at situasjonen i 2019 ikke har endret seg. Kilden hevdet at det vil være problematisk for kristne som hadde vært utsatt for blasfemianklager, å oppholde seg på sitt hjemsted. BBC intervjuet i 2018 en kvinne som hadde levd i skjul etter at hun ble frikjent for blasfemi (Kemani 2018)

HRCP gir i sin rapport for 2011 et eksempel på reaksjoner på en blasfemisak:

On April 30, hundreds of people in Gujranwala district attacked a Christian seminary, a church and houses of Christians after learning that two Christian men who had been accused of blasphemy had been released from protective custody by the police [...]. Hundreds of Christian families were reported to have fled the locality where the two men lived. Even Muslims residents of the area had reportedly started putting up their names and religious affiliation on their doors to avoid having their houses targeted (HRCP 2012, s. 88).

¹² De 75 inkluderer drepte fra alle trossamfunn de siste 30 år, dvs. også muslimer.

På samme måte skal over 800 kristne fra Shahdara i Lahore ha forlatt hjemmene sine i 2018 på grunn av trusler fra en «angry mob» etter at en ung kristen mann ble beskyldt for å ha postet blasfemiske utsagn på Facebook (Aqeel 2018).

Disse sakene har fellestrekk med den svært profilerte St. Joseph Camp-saken i 2013, hvor også mange kristne forlot/mistet sine hjem i voldshandlinger og brannstiftelser i etterkant av en blasfemisak (Rehman 2013: Walsh&Gillani 2013). I alle disse tre sakene har befolkningen vendt tilbake til sine bosteder etter en tid. I St. Joseph Colony har myndighetene og NGOer bistått i reetableringen (Ahmed 2013), mens det i saken fra Shahdara ble inngått en «overenskomst» mellom kristne og muslimske ledere med sikte på at den kristne befolkningen skulle kunne:

[...] return and live peacefully with their Muslim neighbours, as before. The statement also noted that “the Christian community has guaranteed that they would not interfere in the religious matters of Muslims any further. And neither would any such incident [of disrespect] take place anymore. [Christians] will respect the religion of Muslims and holy places and their religious festivals and they [the leaders] will teach this to the members of their community” (Aqeel 2018).

5 Andre menneskerettighetsbrudd som rammer kristne

CLAAS samler og systematiserer informasjon om flere typer overgrep organisasjonen mener kan ramme representanter for den kristne menigheten, blant annet blasfemi, voldtekt, tvungen konvertering, tvangsekteskap, forfalskninger, diskriminering, «harassment», arbeidslivkonflikter, tortur, eiendom, tyveri, og «dispute & criminal cases» (CLAAS u.å.c). Listen synliggjør at organisasjonen – med rette etter Landinfos syn – mener at tilhørighet til den kristne menigheten i Pakistan innebærer risiko for menneskerettighetsbruddbrudd, samt for vilkårlig og/eller urettmessig behandling i mange sammenhenger. Koblingen mellom religion og overgrep/ menneskerettighetsbrudd på flere av disse områdene kan være uklar og avhengig av hvilket perspektiv den som tolker har. I det følgende legges hovedvekt på alvorlige overgrep og menneskerettighetsbruddbrudd som åpenbart er foranlediget av tilhørighet til den kristne menigheten i Pakistan.

5.1 Sekterisk vold

5.1.1 Definisjon og omfang

Sekterisk vold er vold eller terrorangrep mot representanter for religiøse grupper. I Pakistan inkluderer sekterisk vold regelrette trefninger mellom militante shia- og sunnigrupper, men også internt mellom sunnigrupper, for eksempel barelvi og deobandi. Den mest utbredte og – etter Landinfos syn – mest alvorlige formen for sekterisk vold i Pakistan er imidlertid organiserte, dødelige aksjoner mot tilfeldige, uskyldige troende.

I løpet av de siste tiårene har både kristne og andre religiøse minoriteter i ulike deler av Pakistan blitt utsatt for grove volds- og drapsaksjoner, antagelig utført eller initiert av ekstreme militante muslimske krefter. Vold mot kristne er med andre ord en del av et større bilde med vold og urettmessige rettslige tiltak mot religiøse og etniske minoriteter i Pakistan.

5.1.2 Perioden 2003 til 2013

I 2013 påpekte Landinfo at:

Flere av Landinfos samtalepartnerne i Pakistan antyder at sekteriske overgrep og vold øker, både i omfang og geografisk utbredelse. Ifølge en etterrettelig kilde ble 583 mennesker drept og 853 skadet i 213 voldelige sekteriske angrep og konfrontasjoner i 2012.¹³ Brorparten av hendelsene omfatter angrep mot shiaer, noe som indikerer at situasjonen for shiaene har utviklet seg dårligere enn for øvrige minoritetsgrupper (se nedenfor).
...[]...Myndighetene har pålagt shiaer å søke om «tillatelse» (NOC) for pilegrimsreiser til Iran, og gitt væpnet eskorte for pilegrimsbusser. Utviklingen har fortsatt i 2013, og tidlig i januar ble 102 personer drept i fire målrettede aksjoner mot hazaraer. I februar ble likeledes 84 drept og flere hundre såret i et nytt angrep (Landinfo 2013)

En oversikt for perioden fra 1989 til 2013 fra South Asia Terrorism Portal (SATP) viser at antallet sekteriske voldshandlinger varierte betydelig fra år til år. Eksempelvis ble det registrert 19 slike handlinger i 2004 og 341 i 2007 (SATP u.å.a). Likeledes varierte antallet drepte og skadde; henholdsvis 102 og 103 i 2003 mot 509 og 1170 i 2010. Det var en generell økning i offer for sekterisk vold i perioden fra 2003 til 2013 (SATP u.å.a).

¹³ Tilsvarende tall fra SATP for 2012 er 173 hendelser, 507 drepte og 577 skadde. Se tabell.

5.1.2.1 Flest shiaer drept i perioden 2003 til 2013

Mellom 2003 og 2013 var 2174 av totalt 3364 drepte shiaer, dvs. 64,6 %. I perioden mellom 2010 og 2013 var andelen shiaer blant ofrene for sekterisk vold enda høyere enn snittet for den ovennevnte perioden før 2013, henholdsvis 67 % i 2011, 79 % i 2012 og 88 % i pr. april 2013 (SATP u.å.a; SATP u.å.b; Landinfo 2013)

5.1.3 Perioden 2014 til 2019

Det totale antallet sekteriske angrep gikk ifølge tall fra Pakistan Institute for Peace Studies (PIPS) ned fra 20 i 2017 til 11 i 2018. 50 personer ble drept og 45 skadd i disse angrepene. To av angrepene var rettet mot kristne menigheter/kirker; seks ble drept og seks ble skadd. Åtte av angrepene var rettet mot muslimer og i disse ble 45 drept og 43 skadd (PIPS 2019a, s. 17, 18).

Mens omfanget av religiøst motivert vold utviklet seg negativt i perioden fra 2007 til 2013¹⁴, indikerer tall fra SATP (u.å.a) at dette endret seg rundt 2014-2015. Med utgangspunkt i SATPs materiale (SATP u.å.a) viser Landinfos beregninger at det i snitt ble drept rundt 390 personer i året i den første perioden, mens gjennomsnittet i perioden fra og med 2014 til og med 17. juni 2018 var ca. 170 drepte årlig.

Tall fra PIPS (2019a, s.17) for 2018 viser samme tendens. PIPS peker på at antallet sekteriske angrep ble nær halvert fra 2017 til 2018. I henhold til PIPS ble det gjennomført 11 angrep i 2018; 50 ble drept og 45 ble skadd.

5.1.3.1 Flest shiaer drept i perioden 2014 til 2019

Tall fra SATP indikerer at shiaer utgjorde minst 50 % av de som ble drept i sekterisk vold hvert år i perioden fra 2014 til 2019. En mer detaljert gjennomgang av de enkelte insidentene i 2017 viser at majoriteten av de øvrige drepte også var muslimer. Blant annet ble mange sufier offer for et selvmordsangrep mot en sufihelligdom – Lal Shahbaz Qalandar – i Jamshoro District i Sindh det året. Per juni 2018 var alle ofrene for sekterisk vold det året shiaer (SATP u.å.a) (SATP u.å.b).

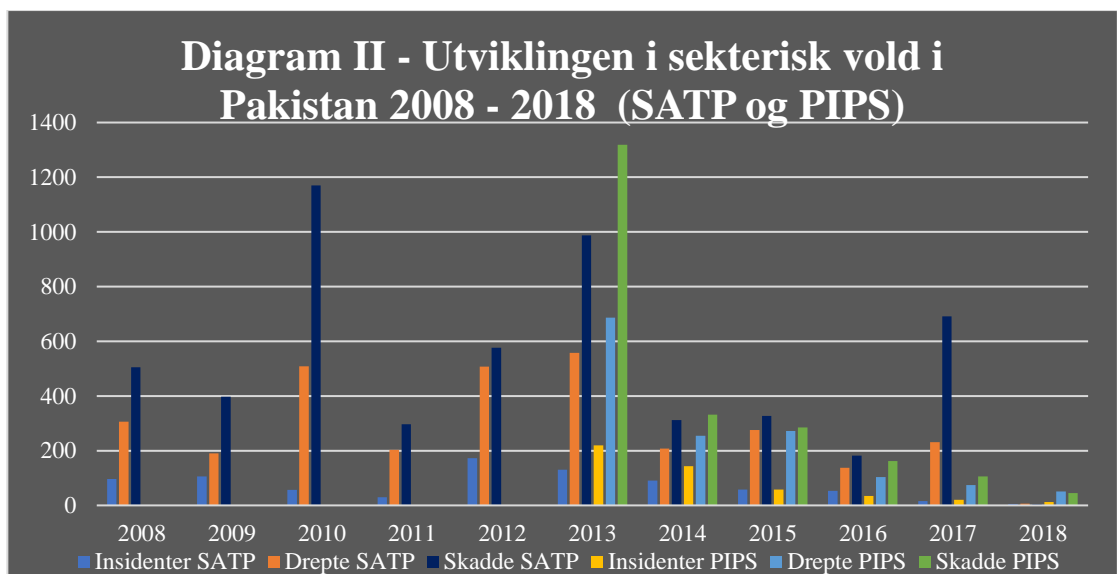
Tall fra PIPS indikerer at ni kristne ble drept og 56 såret i det som defineres som terrorangrep i løpet av 2017. PIPS registrerte også kun få terrorangrep mot kristne i 2016 (PIPS 2017; 2018). Allikevel utgjorde kristne en stor andel av terrorofrene dette året. Dette skyldtes hovedsaklig et angrep mot kristne som feiret 1. påskedag i Gulshan-e-Iqbal parken i Lahore i mars 2016. Over 230 ble skadd og nærmere 75 ble drept, hvorav mange barn (Dawn 2016).

¹⁴ Over 2700 personer ble drept i rundt 900 voldsepisoder i denne perioden.

5.1.4 Utvikling – tall fra to sentrale kilder: PIPS og SATP

Som nevnt innledningsvis er både Pakistan Institute for Peace Studies (PIPS) og South Asia Terrorism Portal (SATP) to kilder som organiserer omfattende og systematisk innhenting av informasjon om ulike typer konfliktrelatert vold i Pakistan.

Landinfo har utarbeidet et diagram (II) over utviklingen i sekterisk vold basert på de to kildene. Ved å sammenstille tall fra to ulike kilder foreligger selvsagt usikkerhet om hvorvidt informasjonen er basert på samme forståelse av begreper, for eksempel sekterisk vold («Sectarian Violence»). SATP¹⁵ synes gjennomgående å rapportere høyere tall enn PIPS. Selv om PIPS og SATP legger noe ulike definisjoner til grunn og kategoriserer samme fenomen ulikt, mener Landinfo at dette verken utelukker sammenlikning eller å trekke konklusjoner på grunnlag av samlede tall. Det sentrale i denne sammenheng er at diagrammet kan si noe om utvikling over tid.

Diagrammet viser en relativt klar tendens når det gjelder vold som defineres som sekterisk. Det går et markant skille i utviklingen i 2014. I 2014 og 2015 ble omfanget av sekterisk vold betydelig redusert (Basit 2016). Likevel kan ikke dette tas som et sikkert tegn på at tendensen vil vedvare, blant annet fordi andre utviklingstrekk i det pakistanske samfunnet tyder på en negativ dreining i holdningene til religiøse minoriteter.

For perioden 2008 til 2012 er tallene i diagrammet basert på opplysninger fra SATP, og for perioden 2013 til 2018 er tallene basert på tall fra både SATP (u.å.a) og PIPS (2019a, s. 53). Reduksjonen i omfanget av volden fra og med 2014 må –

¹⁵ I SATPs oversikter over sekterisk vold er det ikke referanser til kristne offer. Dette har mest sannsynlig sammenheng med at sekterisk vold defineres som religiøst motivert vold rettet mot representanter for en annen islamsk lovskole enn den/de som er ansvarlig for volden. Det er i all hovedsak shiaer som er registrert som offer; i tillegg et begrenset antall ahmadiyaer.

slik Landinfo ser det – ha sammenheng med den intensiverte og skjerpede innsatsen mot terror som pakistanske myndigheter iverksatte etter to omfattende terrorangrep i 2014. Det mest alvorlige av disse var mot en skole i Peshawar hvor over 150 ble drept og et tilsvarende antall ble skadd, de fleste barn (Lewis u.å.).

I 2013 ble mellom 550 og 690 drept og langt over 1000 skadd ifølge de to kildene. Med få unntak viser tallene deretter en relativt jevn reduksjon i insidenter, drepte og skadde fra 2014 til 2018, da henholdsvis mellom fem og 60 ble drept, og mellom fire og 45 skadd som følge av sekterisk vold¹⁶. PIPS' tall viser en mer markant reduksjon i den sekteriske volden, mens tallene fra SATP ikke er like tydelige.

Landinfo har også utarbeidet et diagram (III) basert på tall fra SATP for perioden 2008 til 2019.

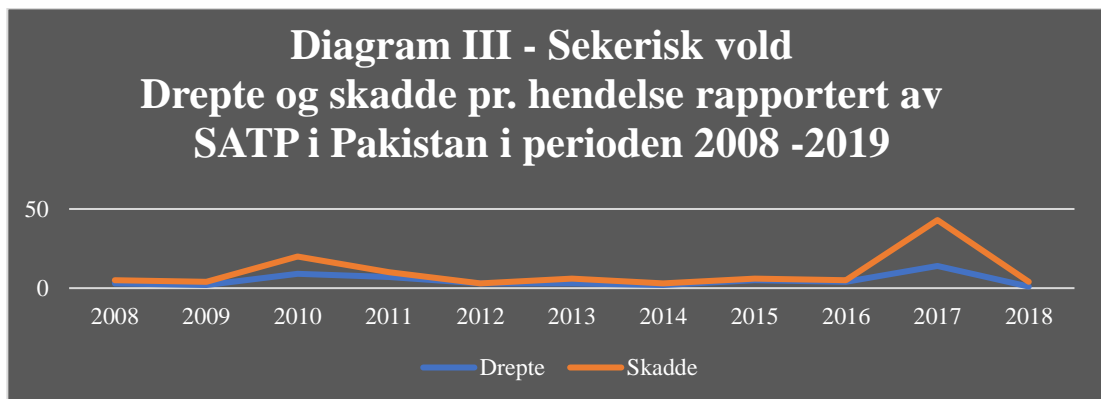

Diagram III indikerer at det gjennomsnittlige antall ofre per sekterisk voldsinsident i noen grad fraviker fra utviklingen for tilsvarende når det gjelder generell terrorrelatert vold i Pakistan. Mens gjennomsnittlig antall drepte og skadde per hendelse synes relativt stabilt¹⁷ for sekteriske voldshandlinger, har tendensen vært at det gjennomsnittlige antallet drepte og skadde per terrorrelatert hendelse har økt i de seneste årene.

Landinfo mener at selv om det kan spores en viss positiv utvikling i omfanget av sekterisk vold, kan man ikke legge særskilt vekt på dette. Både fra år til år og over lengre tid ser man relativt betydelige fluktuasjoner. En rekke kilder mener å observere en stadig mer negativ holdning til alle religiøse minoriteter i den sunnimuslimske befolkningen. Eksempelvis mener en internasjonal ekspert (EASO ekspertmøte i 2019) at stadig flere miljøer setter likhetstegn mellom

¹⁶ Tallene fra SATP i 2017 fraviker mønsteret i betydelig grad, dette skyldes tre store terroranslag, alle mot antatte shiamål. Et i Sehwan Sharif i Jamshoro District i Sindh og to i Kurram med nærmere 180 drepte og 640 skadde. De to i Kurram var rettet mot markeder og kun det ene synes å være registrert som sekterisk vold av PIPS. Heller ikke angrepet i Sindh synes å være registrert som sekterisk vold av PIPS i henhold til organisasjonens årsrapport for 2017 (PIPS 2017, s.19, 23, 37)

¹⁷ Med unntak for 2017, jf. fotnote 15.

«minoritet» og «anti-nasjonal», i den forstand at minoritetene anses som en trussel mot den pakistanske staten. Etter Landinfos syn er det også åpenbart at lovlige etablerte organisasjoner som Sunni Tehreek og Jamatud Da'waa (JuD), som driver omfattende påvirkningsarbeid i Punjab, kan bidra til generell aggressivitet mot minoritetene. Fremveksten av ortodokse krefter og religiøse skoler i blant annet Punjab gjennom etablerte organisasjoner som Jamat-e-Islami, Jamatud Da'waa og Khaksar Tehrik, bidrar åpenbart også til å øke avstanden mellom den sunnimuslimske majoriteten og minoritetene, og til å svekke minoritetenes posisjoner og rettigheter.

Majoriteten av de kristne i Pakistan er som tidligere nevnt, hjemmehørende i Punjab (Pakistan Bureau of Statistics, u.å.), muligens over 80 %:

About 81pc of Pakistan's Christians live in Punjab, mainly in the six districts of Central Punjab – Lahore, Faisalabad, Kasur, Sheikhpura, Gujranwala and Sialkot (Jalil 2015)

De seneste år er relativt få kristne drept i individuelt rettede aksjoner. Med unntak av det store antallet ofre fra aksjonen i Lahore i påsken 2016, omtales ikke drap på kristne i International Religious Freedom Report for 2016 (U.S. Department of State 2017). I rapporten for 2017 omtales et tilfelle fra Quetta hvor «suicide bombers killed nine and injured nearly 60 worshippers at a church in Quetta» (US Department of State 2018), Det samme gjelder 2016-rapporten fra CLAAS. Organisasjonen bidro med juridisk assistanse til kristne i 52 saker i løpet av 2016; nesten halvparten av sakene (25) dreide seg om saker omtalt som familiesaker/ privat vold («Domestic Violence») (CLAAS 2017, s. 6, 91-93)¹⁸. I rapporten for 2017 omtales tre religiøst motiverte drap på kristne, alle i Punjab; to Sialkot, og et i Sheikpura (CLAAS 2018, s. 27)

5.1.5 Tilsvarende trusselbilde for sekterisk vold som for blasfemitiltaler

Alle de religiøse minoritetene i Pakistan er altså eksponert for ulike former for målrettede voldelige angrep. Som det fremgår ovenfor, rammer disse først og fremst shiabefolkningen, men også kristne og deres trossteder rammes av tilfeldig, dødelig vold. Mye taler for at sekterisk vold og overgrep rent faktisk rammer de ulike minoritetene etter samme mønster som avtegner seg i blasfemisakene. Sunnimajoriteten rammes også, men shiaene, som utgjør om lag 20 % av den pakistanske befolkningen, er mest utsatt i antall. Hinduer, ahmadiyaer og kristne – målt opp mot størrelsen på gruppene – rammes relativt sett hyppigere og mer alvorlig.

¹⁸ Fem drapssaker omtales i rapporten, men ingen fremstår umiddelbart som dokumentasjon på sekterisk vold/drap.

I de seneste år har kristne i ulike deler av Pakistan blitt utsatt for grove volds- og drapsaksjoner, antagelig utført eller initiert av ekstremistiske militante muslimske krefter. Det synes å herske bred enighet om at overgrep fra ekstremt muslimsk hold per i dag utgjør den mest alvorlige trusselen mot den kristne menighetenes rett til fri religionsutøvelse i Pakistan.

Både PIPS, HRCP, CLAAS har rapportert om alvorlig vold mot kristne i 2017 og 2018

5.1.5.1 Kristne drept og skadet i 2017

I 2017 ble ni kristne drept og nærmere 60 skadet i et angrep mot Bethel Memorial Methodist Church i Quetta (PIPS 2017, s. 49; HRCP 2017).

I tillegg rapporterer HRCP om enkelttilfeller av dødelig vold mot kristne, blant annet en 17 år gammel gutt som ble lynchet av medelever for å ha drukket vann fra det samme glass som en muslimsk klassekamerat (HRCP 2018, s. 89).

CLAAS meldte i sin årsrapport for 2017 om fem drap på kristne. I to av tilfellene blir gjerningspersonene omtalt som «unknown Muslim persons» I tillegg har organisasjonen registrert to tilfeller av voldtekt og tre hendelser som klassifiseres som kidnapping/tvungen konvertering/tvangsekteskap (CLAAS 2018, s. 1 og 7).

5.1.5.2 Kristne drept og skadet i 2018

I årsrapporten for 2018 rapporterte PIPS om to angrep, begge i Quetta; seks ble drept og seks skadd. Fire av ofrene ble drept i et målrettet IS-angrep (Islamic State) (PIPS 2019b).

HRCP rapporterte om sju drepte kristne i 2018. Kommisjonen har registrert begge angrepene i Quetta og i tillegg en kristen kvinne som døde etter å ha vært utsatt for et syreangrep i Lahore «for reportedly turning down a Muslim man's marriage proposal». HRCP meldte også om enkelttilfeller av «landgrabbing», kidnapping (av 24 gutter i Karachi) og voldlige angrep (i Peshawar) (HRCP 2019, s. 116; Sadiq 2018).

CLAAS registrerte seks kristne som drept i 2018, hvorav én av sakene er klassifisert som «specious death»¹⁹. I tillegg registrerte organisasjonen to «sodomy cases» og to voldtektssaker (den ene også drapssak). Gjerningsmannen i drapssaken omtales som «an unknown bearded man in white clothes, holding her hand and leading her to an unidentified place». I følge samme rapport var tiltalte

¹⁹ Landinfo legger til grunn at det skal være *suspicious*.

identifisert som «a serial killer responsible for seven previous murders in the area» (CLAAS 2019, s. 27-28).

5.1.5.3 Ingen endring i trusselbildet i 2019

Det foreligger per nå ingen endelige tall fra sentrale kilder for grov eller dødelig vold mot kristne i 2019. En pressemelding fra «The National Commission for Justice and Peace (NCJP) of Pakistan's Catholic bishops» indikerer at situasjonen ikke har endret seg markant i noen retning. I pressemeldingen heter det blant annet:

In recent weeks there has been an alarming increase in violent episodes in particular against religious minorities,” noted the National Commission for Justice and Peace (NCJP) of the Pakistan Catholic Bishops’ Conference (PCBC). “Some of the most recent incidents include the profanation of crosses on tombs in a Christian village, Antonioabad, near the city of Okara,” it said in a statement sent to the Vatican’s Fides news agency.

It reported several episodes in recent months. On May 12, some faithful noticed damaged and broken crosses on 40 tombs in a Catholic cemetery in Antonioabad. The same month, Javed Masih, a 36-year-old Christian, was killed by his Muslim employer in the village of Chak 7, near Faisalabad. Ramesh Kumar, a Hindu doctor, was accused of blasphemy on charges of having wrapped medicine in a paper that, according to the prosecution, had printed verses from the Koran. An angry crowd set his office on fire (Gomes 2019)

5.1.5.4 Straffefrihet

Om en holder de rene sekteriske terrorangrepene mot kristne mål de to siste år utenfor og tar høyde for at det kan være mørketall, indikerer informasjonen fra de fire ovennevnte kildene²⁰ at de grove voldsovergrepene mot kristne ikke er svært mange. I noen av de rapporterte tilfellene kan det muligens også stilles spørsmål ved hvilken rolle religion har spilt. Uavhengig av dette, er det etter Landinfos syn klart at myndighetene, ved tilbakeholdenhet overfor ulovlige militante sekteriske grupper og mange tilfeller av fravær av sanksjoner overfor de ansvarlige, har bidratt til legitimering av overgrep mot kristne.

Uten at det foreligger håndfaste bevis, framstår det som sannsynlig at flere av gruppene som mest sannsynlig står bak den sekteriske volden i Pakistan, har forbindelseslinjer til myndighetene, og derfor fremdeles opererer under en viss

²⁰ CLAAS, HRCP, National Commission for Justice and Peace (NCJP) of the Pakistan Catholic Bishops’ Conference (PCBC) og PIPS i kapittel 5.1.5.1, 5.1.5.2 og 5.1.5.4.

grad av straffefrihet. Landinfo mener at myndighetens unnfalleshhet har vært særskilt iøyenfallende i Quetta i Balochistan (Siddiqe 2015; Toppa 2018).

5.2 Tvangskonverteringer / -ekteskap

Landinfos erfaringer med problematikk rundt religiøse minoriteter i Pakistan indikerer at det hersker relativt bred enighet om at antallet tvangskonverteringer er økende, og at slike hovedsakelig finner sted i provinsene Punjab og Sindh (møter i Lahore og Islamabad, november 2017).

Tvangskonvertering skjer oftest ved at unge jenter med minoritetsbakgrunn blir kidnappet og tvunget til ekteskap med muslimske menn. Unge hindujenter, spesielt i Sindh-provinsen og det sørlige Punjab, er etter alt å dømme mer utsatt for bortføring og tvangsomvendelse enn kristne. Myndighetene lar overgrepene gå upåaktet hen (møte med kristne organisasjoner i Lahore, november 2017). Flere av de kristne organisasjonene var blitt kontaktet i forbindelse med anklager om tvangsgifte/tvangskonvertering. Det viser seg ofte at det er lite de kan gjøre, fordi jentene det gjelder står under et livstruende press og derfor ikke tør å bringe sakene inn for retten. En kristen parlamentariker (møte i Lahore 2017) ga uttrykk for en mulig nyansering av årsakene til disse giftermålene og konverteringene. Han mente at mange av ekteskapene ble inngått frivillig, og at dette fra kvinnes side var en strategi «for å få et bedre liv». Foreldrene rapporterte dette som tvang/kidnapping fordi «an eloping girl is a matter of honour». Om Landinfo forstår kilden korrekt, kan konvertering og giftermål med en sunni fremstå som en mulighet for sosial mobilitet.

Advokat Hina Jilani mente (november 2012) at kidnappinger, tvangskonverteringer og påfølgende tvangsekteskap i realiteten dreier seg om å skaffe billig arbeidskraft til husholdet. Hun hevdet at tilbakeføring av jentene er så godt som umulig, fordi de nå er muslimer og ikke lenger kan bo med sin opprinnelige familie. Etter Landinfos skjønn taler mye for at dette er tilfellet, og det er ingen grunn til å anta at dette har endret seg i løpet av de siste årene.

5.3 Voldtekt

Kristne nyhetsformidlere, eksempelvis Agenzia Fides (2011) og ACN (2018), hevder at voldtekt av minoritetskvinner er utbredt, og at underrapporteringen stor. ACN siterer en kristen pakistansk kvinne:

According to Yousaf, each year, 15 to 30 cases similar to that experienced by Binish occur in the southern Pakistani city of Karachi alone. In comparison, the number of times these incidents are reported to the police can be counted on one hand. «Many people are afraid because the Muslim community threatens to rape or kill the women of these families» (ACN 2018).

USCIRF rapporterte i 2012 også om voldtekt av kristne kvinner, og hevdet at «law enforcement [is] either hesitant to act or societal actors [are] pressuring victims to recant their allegations».

Det er rapportert om flere tilfeller av voldtekt av svært unge kristne jenter. I januar 2010 ble en 12 år gammel kristen hushjelp i Lahore voldtatt og torturert til døde av arbeidsgiveren sin (Pakistan Today 2010). De tiltalte, en advokat og hans familiemedlemmer, ble frikjent, noe som også har vært tilfelle i andre liknende saker. Rettssaken ble forstyrret av en rekke demonstrasjoner og trusler fra lokale advokater mot sakens aktor (Agenzia Fides 2010). Denne saken illustrerer antagelig både myndighetenes tilbakeholdenhet og samfunnets holdninger til den kristne minoriteten og til voldtekt av kvinner.

CLAAS har i 2017 og 2018 registrert relativt få voldtekter av kristne kvinner (CLAAS 2018; CLAAS 2019). Det er påpekt ovenfor at det for noen overgrep mot kristne antagelig er vanskelig å vurdere hvilken rolle religion har spilt. Voldtekt er antagelig en slik type overgrep. Samtidig må en legge til grunn at mørketallene på dette området kan være betydelige, blant annet fordi det å melde fra om voldtekt både kan innebære risiko for å bli tiltalt og for å bli ansett som uaktuell som ekteskapskandidat.

Landinfo kan ikke se at det foreligger konkret informasjon som kan underbygge at underrapporteringen av seksualisert vold mot kvinner, er større blant kristne kvinner enn i den kvinnelige befolkningen for øvrig.

6 Konvertering fra islam - apostasi

Konvertering er ikke eksplisitt regulert i pakistansk straffelov eller annen nasjonal lovgivning. Det ble imidlertid fremmet et lovforslag om å forby (kriminalisere) apostasi i 2007, men det ble ikke vedtatt (Library of Congress u.å.).

Ifølge flere av de rådende skoleretningene innen islam kan apostasi straffes med døden. Sharia hjemler dødsstraff om en voksen mann frivillig konverterer. Kvinner skal fengsles inntil de angrer. Sivilrettslige konsekvenser av konvertering kan være tap av arv og automatisk oppløsning av ekteskap. Tradisjonelt og historisk har apostasi blitt betraktet som stridende mot muslimsk enhet, ummah, nærmest som en politisk opprørshandling. Apostasi innenfor islam er et felt hvor det både mellom og innen lovskoler foreligger ulike forståelser, tolkninger og vurderinger av hva konsekvensene bør innebære.

Shariadomstolene i Pakistan kan, slik Landinfo forstår det, dømme apostater til døden. Landinfo er imidlertid ikke kjent med konkrete saker hvor noen er tiltalt og dømt etter disse religiøse doktrinene.

Det er antagelig svært få konverteringer fra islam i Pakistan. Dette må ses i sammenheng med den posisjonen som islam har i det pakistanske samfunnet, og risikoen for alvorlige reaksjoner fra familie, religiøse grupper og myndigheter (Azhar 2017). På grunn av sterke anti-kristne holdninger på grasrota, vil sannsynligvis en eventuell konvertering skje i skjul. Det foreligger også, om konverteringen blir offentlig kjent, risiko for reaksjoner fra militante fundamentalistiske miljøer og nær familie, herunder drap (La Stampa 2015; John 2015). Som følge av risikobildet, vil antagelig konvertitter (apostater) ofte holde konverteringen skjult, selv overfor nærmeste familie og selv den som har gått bort fra islam befinner seg utenfor hjemlandet (du Fresne 2018).

Reaksjoner vil avhenge av utenforliggende faktorer knyttet til konvertittens sosiale miljø og stilling. En representant for HRCF (møte i november 2017) sammenliknet konvertering med det å underskrive sin egen dødsdom, og ga uttrykk for at reelle konvertitter vil kunne bli utsatt for alvorlige overgrep. Konvertering kan imidlertid både være «reell» og «strategisk», for eksempel i forbindelse med ekteskapsinngåelse eller for å få opphold i Vesten.

Skriftlige kilder

- ACN, dvs. Aid to the Church in Need (2018, 21. September). *Another incident of violence against a Christian woman in Pakistan*. UK: ACN. Tilgjengelig fra <https://acninternational.org/another-incident-of-violence-against-a-christian-woman-in-pakistan/> [lastet ned 2. november 2019].
- Ahmed, I. (2013, 28. april). Christians Feel the Heat of Religious Intolerance. *Relief Web*. Tilgjengelig fra <https://reliefweb.int/report/pakistan/christians-feel-heat-religious-intolerance> [lastet ned 3. desember 2019].
- AI, dvs. Amnesty International (2016). *As good as dead. The impact of the blasphemy laws in Pakistan*. London: AI. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/pdfid/585a41704.pdf> [lastet ned 10. juni 2019].
- Aqeel, A. (2018, 20. februar). Pakistan: 800 Christian families flee neighbourhood after blasphemy accusation. *WorldWatchMonitor*. Tilgjengelig fra <https://www.worldwatchmonitor.org/2018/02/pakistan-800-christian-families-flee-neighbourhood-blasphemy-accusation/> [lastet ned 1. desember 2019].
- Asianews.it (2019, 5. april). Pakistan: Christian girl kidnapped, raped, converted and sold as a bride. Asianews.it. Tilgjengelig fra <http://www.asianews.it/news-en/Pakistan:-Christian-girl-kidnapped,-raped,-converted-and-sold-as-a-bride-46695.html> [lastet ned 10. juni 2019].
- Azhar, M. (2017, 12. juli). Pakistan's secret atheists. *BBC*. Tilgjengelig fra <https://www.bbc.com/news/magazine-40580196> [lastet ned 2. januar 2019].
- Barker, M. (2018, 9. juli). Imran Khan criticised for defence of Pakistan blasphemy laws. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <https://www.theguardian.com/world/2018/jul/09/imran-khan-accused-over-defence-of-pakistan-blasphemy-laws> [lastet ned 29. mai 2019].
- Barnabasfund (2019, 15. februar). District council in Pakistan says only Christians should do menial sweeping jobs in hospitals. *Barnabasfund*. Tilgjengelig fra <https://barnabasfund.org/en/news/district-council-in-pakistan-says-only-christians-should-do-menial-sweeping-jobs-in-hospitals> [lastet ned 12. mars 2019].
- Basit, A. (2016, 24. oktober). Why Sectarian Violence is Resurging in Pakistan. *The National Interest*. Tilgjengelig fra <http://nationalinterest.org/feature/why-sectarian-violence-resurging-pakistan-18166> [lastet ned 23. februar 2019].
- BBC, dvs. British Broadcasting Cooperation (2011a, 4. januar). Punjab Governor Salman Taseer assassinated in Islamabad. *BBC*. Tilgjengelig fra <https://www.bbc.com/news/world-south-asia-12111831>. [lastet ned 4. juni 2019].
- BBC (2011b, 2. mars). Pakistan Minorities Minister Shahbaz Bhatti shot dead. *BBC*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-12617562> [lastet ned 11. juni 2019].
- BBC (2011c, 25. oktober). Pakistan judge Pervez Ali Shah 'flees death threats'. *BBC*. Tilgjengelig fra <https://www.bbc.com/news/world-south-asia-15445317> [lastet ned 29. november 2019].
- BBC (2013, 17. august). Pakistan drops charges in Rimsha 'blasphemy' cleric case. *BBC*. Tilgjengelig fra <https://www.bbc.com/news/world-asia-23739778> [lastet ned 17. mai 2019].
- Chaudhry, K. (2017, 13. november). Bishop Joseph Arshad is the new president of the Bishops' Conference. *AsiaNews.it*. Tilgjengelig fra <http://www.asianews.it/news-en/Bishop-Joseph-Arshad-is-the-new-president-of-the-Bishops-Conference-42305.html>. [lastet ned 20. mars 2019].

- Christian Post (2019, 8. februar). Pakistan job quotas for Non-Muslim qualifies for sanitation work only. *The Christian Post*. Tilgjengelig fra <http://www.pakistanchristianpost.com/head-line-news-details/7036#> [lastet ned 1. mars 2019].
- Church in Chains (2019, 29. mai) Sawan Masih. *Church in Chains*. Tilgjengelig fra <https://www.churchinchains.ie/prisoner-profiles/sawan-masih/> [lastet ned 2. juni 2019]
- Church of Pakistan (u.å.). *Church of Pakistan is created with love*. Lahore: Church of Pakistan. Tilgjengelig fra <http://www.churchofpakistan.pk/about-us/> [lastet ned 8. mars 2019].
- CLAAS, dvs. Centre for Legal Aid Assistance & Settlement (u.å.a). *Situation for Christians in Pakistan (A Report presented in European Union in Brussels)*. Lahore: CLAAS.
- CLAAS (u.å. b). *A report on Blasfemy Law*. Lahore: CLAAS.
- CLAAS (u.å.c). *Centre for Legal Aid Assistance & Settlement. CASES*. Lahore: CLAAS. Tilgjengelig fra <http://claasfamily.com/> [lastet ned 12. November 2019].
- CLAAS (2017). *Annual Report 2016*. Lahore: CLAAS. Tilgjengelig fra <http://claasfamily.com/wp-content/uploads/2017/06/CLAAS-Annual-Report-2016.pdf> [lastet ned 7. februar 2019].
- CLAAS (2018). *Annual Report 2017*. Lahore: CLAAS. Tilgjengelig fra <http://claasfamily.com/wp-content/uploads/2018/07/Annual-Report-2017.pdf> [lastet ned 8. mars 2019].
- CLAAS (2019, mai). *Annual Report 2018*. Lahore: CLAAS. Tilgjengelig fra <http://claasfamily.com/wp-content/uploads/2019/05/CLAAS-Annual-Report-2018.pdf> [lastet ned 3. september 2019].
- Constable, P. (2018, 9. november). Release of Christian woman acquitted of blasphemy roils Pakistan. *The Washington Post*. Tilgjengelig fra https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/secret-airlift-of-christian-woman-acquitted-of-blasphemy-roils-pakistan/2018/11/08/b4403a96-e353-11e8-b759-3d88a5ce9e19_story.html (betalingsside) [lastet ned 24. november 2019].
- Dalrymple, W. (2012, 5. september). Is Pakistan's hard line on blasphemy softening? *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/belief/2012/sep/05/tyranny-of-blashemy-pakistan-grip> [lastet ned 7. mars 2019].
- Dawn.com (2012, 19. september). Timeline: Accused under the Blasphemy Law. *Dawn.com*. Tilgjengelig fra <http://dawn.com/2012/09/19/timeline-accused-under-the-blasphemy-law/> [lastet ned 11. november 2019].
- Dawn.com (2016, 30. mars). [Lahore blast death toll soars to 74](http://www.dawn.com/news/1248823). *Dawn.com*. Tilgjengelig fra <http://www.dawn.com/news/1248823> [lastet ned 23. februar 2019].
- Dawn.com (2017, 21. mai). [Church of Pakistan gets new head](https://www.dawn.com/news/1334478). *Dawn*. Tilgjengelig fra <https://www.dawn.com/news/1334478> [lastet ned 11. februar 2019].
- du Frense, K (2018, 24. oktober). There's a high cost to leaving Islam, but help is at hand. *New ZeaLand Listener*. Tilgjengelig fra <https://www.noted.co.nz/brands/the-listener> [lastet ned 2020].
- Fides, A. (2011, 13. april). Christian girls, victims of forced conversions to Islam, rapes and forced marriages. *Agenzia Fides*. Tilgjengelig fra <http://www.fides.org/en/news/28812?idnews=28812&lan=eng> [lastet ned 11. oktober 2019].

- Fox News (2018, 3. november). Defense lawyer in Pakistan blasphemy case flees country. *Fox News*. Tilgjengelig fra <https://www.foxnews.com/world/defense-lawyer-in-pakistan-blasphemy-case-flees-country> [lastet ned 1. desember 2019].
- GCatholic (u.å.). *Catholic Dioceses in Islamic Republic of Pakistan (Pakistan)*. Toronto: GCatholic.org.. Tilgjengelig fra <http://www.gcatholic.org/dioceses/country/PK-type.htm#metr> [lastet ned 8. januar 2019].
- Gomes, R. (2019, 17. oktober). Pakistani Church alarmed at growing anti-minority violence. *Vatican News*. Tilgjengelig fra <https://www.vaticannews.va/en/church/news/2019-10/pakistan-minorities-christians-violence-human-rights.html> [lastet ned 29. desember 2019].
- Gregory, S. R. & Valentine, S. R. (2009, mai). *Pakistan: The Situation of Religious Minorities*. London: WRITENET. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/docid/4b01856e2.html> [lastet ned 18 mars 2019].
- Hashim, A. (2014, 17. mai). Living in fear under Pakistan's blasphemy law. *Al Jazeera*. Tilgjengelig fra <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2014/05/living-fear-under-pakistan-blasphemy-law-20145179369144891.html> [lastet ned 3. januar 2020].
- Home Office (2018, september). *Country Policy and Information Note Pakistan: Christians and Christian converts*. London: Home Office. Tilgjengelig fra https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/741222/Pakistan_-_Christians_-_CPIN_-_v3.0_September_2018_.pdf [lastet ned 13. oktober 2019]
- HRCF, dvs. Human Rights Commission of Pakistan (2012, mars). *State of Human Rights in 2011*. Lahore: HRCF. Tilgjengelig fra <http://hrcf-web.org/hrcfweb/wp-content/pdf/AR2011-A.pdf> [lastet ned 1. desember 2019].
- HRCF (2015, mars). *State of Human Rights in 2014*. Lahore: HRCF. Tilgjengelig fra <http://hrcf-web.org/hrcfweb/data/HRCF%20Annual%20Report%202014%20-%20English.pdf> [lastet ned 14. november 2019].
- HRCF (2017, mars). *State of Human Rights in 2016*. Lahore: HRCF. Tilgjengelig fra <http://hrcf-web.org/hrcfweb/wp-content/uploads/2017/05/State-of-Human-Rights-in-2016.pdf> [lastet ned 13. februar 2019].
- HRCF (2019, mars). *State of Human Rights 2018*. Lahore: HRCF. Tilgjengelig fra <http://hrcf-web.org/publication/wp-content/uploads/2019/04/State-of-Human-Rights-in-2018-English.pdf> [lastet ned 10. november 2019].
- Ijaz, S. (2018, 30. april). *Pakistan's Hazara community under attack*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2018/04/30/pakistans-hazara-community-under-attack> [lastet ned 26. februar 2019].
- IRB, dvs. Immigration and Refugee Board of Canada (2013, 14. januar). *Pakistan: Situation of Christians in Pakistan, including social and government attitudes, treatment and rights (2010-2012)*. Ottawa: IRB. Tilgjengelig via Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/docid/510f8dbd2.html> [lastet ned 11. september 2019].
- Jaffery, S. (2019). Asia Bibi - Pakistan's notorious blasphemy case. *BBC News*. Tilgjengelig fra https://www.bbc.co.uk/news/resources/idt-sh/Asia_Bibi [lastet ned 23. november 2019].
- Jahangir, A. (2009, 4. august). Gojra admin knew about pre-planned attacks: HRCF. *HRCF Blog* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://hrcfblog.wordpress.com/2009/08/06/gojra-admin-knew-about-pre-planned-attacks-hrcf/> [lastet ned 12. juni 2019].
- Jalil, X. (2015, 16. mars). [Attacks on Christians in Punjab in over a decade](https://www.dawn.com/news/1169844). *Dawn*. Tilgjengelig fra <https://www.dawn.com/news/1169844> [lastet ned 14. januar 2020].

- Jinnah Institute (2011, 7. juni). *A question of faith: A report on the status of religious minorities in Pakistan*. Islamabad: Jinnah Institute.
- John, S. (2015, 19. September). A Pakistani family converted to Christianity is hounded, victim of death threats. Tilgjengelig fra <http://www.asianews.it/news-en/A-Pakistani-family-converted-to-Christianity-is-hounded,-victim-of-death-threats-35623.html> [lastet ned 19. februar 2020]
- Julius, Q. (2016). The Experience of Minorities Under Pakistan's Blasphemy Laws. *Islam and Christian-Muslim Relations* 27 (1), s. 95-115. London: Routledge.
- Kemani, S. (2018, 9. desember). Acquitted of blasphemy and living in fear in Pakistan. *BBC News*. Tilgjengelig fra <https://www.bbc.com/news/world-asia-46465247> [lastet ned 9. desember 2019]
- Khan, O. F. (2018, 13. juni). Pakistan military admits ISI has links to militants. New Dehli: *The Economic Times*. Tilgjengelig fra <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/two-militants-killed-in-jammu-and-kashmirs-shopian/articleshow/64928251.cms> [lastet ned 23. februar 2019].
- Khohari, A. (2019, 3. mars) What It's Like to Be Thrown in Jail for Posting on Facebook. *Wired*. Tilgjengelig fra <https://www.wired.com/story/what-its-like-to-be-thrown-in-jail-for-posting-on-facebook/> [lastet ned 4. mai 2019].
- Landinfo (2013, 20. juni). *Pakistan: Forhold for kristne*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2018/03/Pakistan-Forhold-for-kristne-20062016.pdf> [lastet ned 14. november 2019].
- La Stampa (2015, 3. august). Pakistan: When converting to Christ means death. La Stampa. Tilgjengelig fra <https://www.lastampa.it/vatican-insider/en/2015/08/03/news/pakistan-when-converting-to-christ-means-death-1.35229419> [lastet ned 19. februar 2020].
- Lewis, R. (u.å.). *Peshawar school massacre. Terrorist attack, Peshawar, Pakistan (2014)*. London: Encyclopædia Britannica. Tilgjengelig fra <https://www.britannica.com/event/Peshawar-school-massacre> [lastet ned 3. Desember 2019].
- Library of Congress (u.å.). Laws Criminalizing Apostasy. *Library of Congress*. Tilgjengelig fra https://www.loc.gov/law/help/apostasy/index.php#_ftn58 [lastet ned 15. januar 2020].
- Masood, S. (2019, 30. mai). Hindu Veterinarian Is Latest to Face Blasphemy Charges in Pakistan. *The New York Times*. Tilgjengelig fra <https://www.nytimes.com/2019/05/30/world/asia/pakistan-blasphemy-law.html> [lastet ned 2. november 2019].
- Niazi, A. (2018, 2. november) Asia Bibi case and the blasphemy laws of Pakistan. *Naya Daur*. Tilgjengelig fra <https://www.nayadaur.tv/2018/11/asia-bibi-case-and-the-blasphemy-laws-of-pakistan/> [lastet ned 25. november 2019].
- Northam, J. (2012, 20. november). Blasphemy charges on the rise in Pakistan. *WBUR News*. Tilgjengelig fra <https://www.wbur.org/npr/165485239/blasphemy-charges-on-the-rise-in-pakistan> [lastet ned 11. oktober 2019].
- Open Doors (u.å.). *Pakistan*. Santa Ana: Open Doors. Tilgjengelig fra <https://www.opendoorsusa.org/christian-persecution/world-watch-list/pakistan/> [lastet ned 24. februar 2019].
- Pakistan Bureau of Statistics (u.å.). Population by religion. Islamabad: Pakistan Bureau of Statistics. Tilgjengelig fra <http://www.pbs.gov.pk/sites/default/files//tables/POPULATION%20BY%20RELIGION.pdf> [lastet ned 11. februar 2019].

- Pakistan Dalit Solidarity Network (2018). *Universal Periodic Review (UPR) Pakistan 2017. Discrimination against Dalits in Pakistan*. Karachi: Pakistan Dalit Solidarity Network. Tilgjengelig fra <https://idsn.org/wp-content/uploads/2017/09/Alternative-report-UPR-Pakistan-on-Dalits-2017.pdf> [lastet ned 5. desember 2019].
- [Pakistan Penal Code] (1860, 6. oktober). *The Parliament of Pakistan*. Tilgjengelig fra <http://www.oecd.org/site/adboecdanti-corruptioninitiative/46816797.pdf> [lastet ned 3. februar 2019].
- Pakistan Today (2010, 23. november). Shazia was not murdered! *Pakistan Today*. Tilgjengelig fra <https://www.pakistantoday.com.pk/2010/11/23/shazia-was-not-murdered/> [lastet ned 11. september 2019]
- PIPS, dvs. Pakistan Institute for Peace Studies (2017). *Pakistan Security Report 2016*. Islamabad: PIPS. Tilgjengelig fra <https://www.pakpips.com/web/wp-content/uploads/2018/05/sr2017.pdf> [lastet ned 15. november 2019].
- PIPS (2018). *Pakistan Security Report 2017*. Islamabad: PIPS.
- PIPS (2019a). *Pakistan Security Report 2018 (overview)*. Islamabad: PIPS.
- PIPS (2019b). *Pakistan Security Report 2018*. Islamabad: PIPS. Tilgjengelig fra <https://www.pakpips.com/web/wp-content/uploads/2019/07/sr2018.pdf> [lastet ned 25. november 2019].
- Rana, S. (2017, 25. august). 6th census findings: 207 million and counting. *The Express Tribune*. Tilgjengelig fra <https://tribune.com.pk/story/1490674/57-increase-pakistans-population-19-years-shows-new-census/> [lastet ned 13. februar 2019].
- Rehman, S. (2013, 5. april). Joseph Colony: Attacked and Unprotected. *The Diplomat*. Tilgjengelig fra <https://thediplomat.com/2013/04/joseph-colony-christian-community-in-lahore-attacked-and-unprotected/> [lastet ned 3. desember 2019].
- Renaud, M. (2018, 28. juni). What Pope Francis' choice of a Pakistani cardinal means for Christians of the country. *The Conversation*. Tilgjengelig fra <https://theconversation.com/what-pope-francis-choice-of-a-pakistani-cardinal-means-for-christians-of-the-country-97604> [lastet ned 14. mars 2019].
- Reuters (2016, 7. mars) Pakistani lawyers' group behind spike in blasphemy cases. *Reuters*. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/article/pakistan-blasphemy-lawyers-idUSKCN0W905G> [lastet ned 14. november 2019].
- Sadiq, I. (2018, 23. april). Christian woman attacked with acid for refusing marriage proposal dies in Lahore. *Dawn*. Tilgjengelig fra <https://www.dawn.com/news/1403409/christian-woman-attacked-with-acid-for-refusing-marriage-proposal-dies-in-lahore> [lastet ned 12. januar 2020].
- Samson, R. (u.å.). Punjab Province is the 'Extreme Center' of Blasphemy Cases in Pakistan. Identity Network. Tilgjengelig fra <https://www.identitynetwork.net/apps/articles/default.asp?articleid=71903> [lastet ned 11. august 2019].
- SATP, dvs. South Asia Terrorism Portal (u.å.a) *Sectarian violence in Pakistan: 1989-2018*. New Dehli: SATP. Tilgjengelig fra <https://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/database/sect-killing.htm> [lastet ned 21. november 2019].
- SATP (u.å.b). *Shias killed in Pakistan since 2001*. New Dehli: SATP. Tilgjengelig fra http://old.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/database/Shias_killed_Pakistan.htm [lastet ned 21. februar 2019].

- Shackle, S. (2014, 18. oktober). The Lahore court's decision to uphold Asia Bibi's death penalty is far from just. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/oct/18/lahore-high-court-asia-bibi-death-penalty> [lastet ned 29. november 2019].
- Shams, S. (2013, 11. mars 2013). Christians fear Islamists and Pakistanis alike. *Deutsche Welle*. Tilgjengelig fra <http://www.dw.de/christians-fear-islamists-and-common-pakistanis-alike/a-16663883> [lastet ned 12. januar 2019]
- Sheikh, F. (2018, 15. juni). A France we must visit. *Friday Times*. Tilgjengelig fra <https://www.thefridaytimes.com/a-france-we-must-visit/> [lastet ned 20. mars 2019].
- Siddiqe, F. (2015 18. juni). Sectarian Violence in Balochistan. *Washington DC: Middle East Institute*. Tilgjengelig fra <https://www.mei.edu/publications/sectarian-violence-balochistan> [latet ned 27. februar 2019].
- Stearns, P. (2017). *Tolerance in World History*. Routledge: New York.
- Toppa, S. (2018, 31. mai). Pakistani Hazaras face a constant threat of targeted violence. Many say the security response has been ghettoizing and ineffective. *Global Post*. Tilgjengelig fra <https://www.pri.org/stories/2018-05-31/pakistani-hazaras-face-constant-threat-targeted-violence-many-say-security> [lastet ned 10. februar 2019].
- UN CESCR, dvs. Committee on Economic, Social and Cultural Rights (2017 20. juli). *Concluding observations on the initial report of Pakistan*. New York: UN CESCR Tilgjengelig fra <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmlBEDzFEovLCuW31UtW8Y9xulXXVdepJkLEB12eTfzdc0EmUYq2yOFEIParZxt9%2bGle%2fd3RkqHcm8K2ErJQEIBGHXUmrReih5YHD3N8rgWLP3z%2bXynWwmk1H4e>. [lastet ned 16. desember 2019].
- UNHCR, dvs. United Nations High Commissioner for Refugees (2017, januar). *Eligibility guidelines for assessing the international protection needs of members of religious minorities from Pakistan*. Geneve: UNHCR. Tilgjengelig fra https://www.ecoi.net/en/file/local/1407844/90_1490341007_2017-01-unhcr-pakistan-religious-minorities.pdf [lastet ned 8. mai 2019].
- USCIRF (2018, april). *USCIRF Annual Report 2018 – Countries of Particular Concern: Pakistan*. Washington D.C.: USCIRF. Tilgjengelig fra https://www.uscifr.gov/sites/default/files/Tier1_PAKISTAN.pdf [lastet ned 25. september 2019].
- USCIRF (2019). *USCIRF Annual Report 2019 – Countries of Particular Concern: Pakistan*. Washington D.C.: USCIRF. Tilgjengelig fra https://www.uscifr.gov/sites/default/files/Tier1_PAKISTAN_2019.pdf [lastet ned 13. november 2019].
- U.S. Department of State (2003, 18. desember). *U.S. Department of State Annual Report on International Religious Freedom for 2003 – Pakistan*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/publisher.USDOS.ANNUALREPORT.PAK.3fe815533f.0.html> [lastet ned 3. november 2019].
- U.S. Department of State (2004, 15. September). *Pakistan. International Religious Freedom Report 2004*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://2009-2017.state.gov/j/drl/rls/irf/2004/35519.htm> [lastet ned 13. november 2019].
- U.S. Department of State (2005). *Pakistan. International Religious Freedom Report 2005*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://2009-2017.state.gov/j/drl/rls/irf/2005/51621.htm> [lastet ned 2. februar 2020].

- U.S. Department of State (2007, 14. september). *Pakistan. International Religious Freedom Report 2007*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/docid/46ee67a155.html> [lastet ned 12. juni 2019].
- U.S. Department of State (2010, 17. november). *Pakistan. International Religious Freedom Report 2010*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/docid/4cf2d07550.html> [lastet ned 13. august 2019].
- U.S. State Department (2012, 30. juli). *Pakistan. International Religious Freedom Report 2011*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://2009-2017.state.gov/j/drl/rls/irf/2011/sca/192933.htm> [lastet ned 20. september 2019].
- U.S. Department of State (2013, mai). *Pakistan. International Religious Freedom Report 2012*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://2009-2017.state.gov/j/drl/rls/irf/2012/sca/208438.htm> [lastet ned 19. november 2019].
- U.S. Department of State (2015, 14. oktober). *Pakistan. International Religious Freedom Report 2014*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/docid/5621056615.html> [lastet ned 10. august 2019].
- U.S. Department of State (2017, 15. august). *Pakistan. International Religious Freedom Report 2016*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/docid/59b7d864a.html> [lastet ned 13. november 2019].
- U.S. Department of State (2019). *Pakistan. International Religious Freedom Report 2018*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/reports/2018-report-on-international-religious-freedom/pakistan/> [lastet ned 8. november 2019].
- Von Dacre, J.S. (2019, 22. mai) *Pakistan's Muslim Theocracy, Text Message Leads to the Death Penalty. Insideover*. Tilgjengelig fra <https://www.insideover.com/religion/death-penalty-for-blasphemy-in-pakistan.html> [lastet ned 2. september 2019].
- Walsh, D. (2011, 8 januar). Salmaan Taseer, Aasia Bibi and Pakistan's struggle with extremism. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/world/2011/jan/08/salmaan-taseer-blasphemy-pakistan-bibi> [lastet ned 11. juni 2019].
- Walsh, D. & Gillani, W. (2013, 9. mars). Attack on Christians Follows Claim of Blasphemy in Pakistan. *New York Times*. Tilgjengelig fra <https://www.nytimes.com/2013/03/10/world/asia/explosion-rips-through-mosque-in-peshawar-pakistan.html> [lastet ned 7. mars 2019].
- World Christian News (2011, 10. juli). Pakistan's Christian sanitation workers swept into societal gutter. *World Christian News*. Tilgjengelig fra <https://www.christianpost.com/news/pakistans-christian-sanitation-workers-swept-into-societal-gutter.html> [lastet ned 11. august 2019].
- World Asia (2018, 10. oktober). Hardliners threaten judges as Pakistan awaits blasphemy ruling. *World Asia*. Tilgjengelig fra <https://gulfnnews.com/world/asia/pakistan/hardliners-threaten-judges-as-pakistan-awaits-blasphemy-ruling-1.2288525#> [lastet ned 29. oktober 2019].
- Yasif, R. (2014, 22. februar). Dirty business; Blasphemy chant was a land grab. *The Express Tribune*. Tilgjengelig fra <https://tribune.com.pk/story/674731/dirty-business-blasphemy-chant-was-a-land-grab-ruse/> [lastet ned 22. mai 2019].

Muntlige kilder

Analytiker (A) i internasjonal organisasjon. Møte i Islamabad, november 2017.

CLAAS, dvs. Centre for Legal Aid Assistance & Settlement. Samtaler med Coordinator Joseph Francis i Lahore 2002, 2005, 2007, 2014, og samtaler med M.A. Joseph Francis og Advocate High Court Aneeqa M. Akhtar i Lahore, november 2012.

Cyril Almeida, Dawn (redaktør). Møte i Islamabad, november 2017.

EASO-ekspertmøte i Valletta, Malta, november 2017.

EASO-ekspertmøte i Valletta, Malta, oktober 2019.

EASO-seminar i Roma, mai 2018.

Hina Jilani (menneskerettighetsadvokat). Møte i Lahore, november 2012.

Human Rights Commission of Pakistan (HRCP) ved Director Mr. I. A. Rehman og Secretary General Syed Iqbal Haider. Møte i Lahore, november 2017.

Internasjonal organisasjon. Møte i Islamabad, november 2017.

Jinnah Institute. Møte i Islamabad, november 2012.

Kristne parlamentsmedlemmer, kristne medlemmer av provinsforsamlingen. Møte i Punjab, november Lahore 2017.

Muna Baig og Amer Mirza, HRCP. Møte i Lahore, november 2014.

Norwegian Church Aid (NCA). Møte i Islamabad, november 2017.

Representant for internasjonal menneskerettighetsorganisasjon, seminar Roma, mai 2017.

Representanter for en rekke lokale kristne organisasjoner, som Dignity First og Centre for Legal Aid Assistance & Settlement (CLAAS). Møte i Lahore, november 2017.

Shamim, Ahmad Khalid (menneskerettighetsansvarlig i ahmadiyahmenigheten). Møte i Rabwah, november 2017.